

SZAKDOLGOZAT

Németh Stella

2023

Magyar Agrár -és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Mezőgazdasági mérnöki alapképzési szak

GAMÁS EGYEDI TÁJÉRTÉKEINEK KATASZTEREZÉSE

Belső konzulens: Pál-Fám Ferenc István

egyetemi docens

Belső konzulens Növénytermesztési-tudományok Intézet
intézete/tanszéke: Agronómiai Tanszék

Készítette: Németh Stella

Kaposvár

2023

Tartalomjegyzék	1
1. Bevezetés	2
2. Irodalmi áttekintés	4
2.1. Gamás történelmének áttekintése, megismerése	4
2.2 Vadépuszta	9
2.3. A kataszterezés szakirodalma	10
3. Anyag és módszer	17
3.1 Gamás földrajza	17
3.2 Kataszteri adatlapok elkészítése	20
3.3 Pontozási szempontok	21
4. Eredmények	23
5. Értékelés	27
5.1. Az egyedi tájértékek értékelése a szabványban megadottak szerint	27
5.2. Tájértéket veszélyeztettsége	28
6. Javaslatok	30
7. Összefoglalás	33
8. Köszönetnyilvánítás	35
9. Irodalomjegyzék	36
10. Ábrák és táblázatok jegyzéke	38
11. Függelék	39

1. Bevezetés

Születésemtől kezdve Vadépusztán élek. Vadépuszta jelenleg Gamás falu egyik utcájaként van számontartva. A családom immáron három generáció óta él itt. Sokszor halottam szüleimtől, nagyszüleimtől valamint a faluban élő öregektől amint a régi letűnt időkről meséltek. Ezen történetek nem szabad, hogy elveszenek, hiszen ezen cselekmények, személyek, vallások, építmények természeti képződmények járultak hozzá a mostani élet kialakításához, így fontos, hogy mindezt leírva megörökítsük. Ahogy a régi mondás is tartja „A szó elszáll, az írás megmarad” (latin eredetű közmondás).

Témaválasztásom: állandó lakhelyem Gamás (ez által Vadépuszta is) egyedi tájértékeinek bemutatása és azok kataszterezése. A témával kapcsolatban előtűnt a kíváncsiság, hogy miképpen tudnám másoknak bemutatni a falum történelmét, vallási, történelmi hagyatékait. Úgy érzem ezen feladat kellő kihívásokkal rendelkezik, melyeknek szívesen állok elébe.

Célom: melyhez hozzátartozik a következő kérdés, „hogya miért pont ez a téma?” A válasz igen egyszerű. Gamás-Vadépuszta Somogy megyében található. Nem nagy falu és nem is igen ismert. Sokszor ütköztem olyan helyzetekbe életem során, hogy amikor megkérdezték, hogy hol lakom a válasz hallatán igen sok zavaros tekintettel kellett szembenéznem, mivel a falum a legtöbb ember számára igen ismeretlen. Mindezek fellett változtatni szeretnék. Szeretném, ha a dolgozatom segítségével egy olyan írásos beszámoló készülne, ami felfedi és megőrzi az én kis falum mások szeme előtt rejtve maradt értékeit. A következőkben törekszem arra, hogy megismertethessem kicsiny falum természeti, kulturális és vallási kincseit, valamint rajtuk keresztül ismertetni a település történelmét.

A dolgozatom elkészítésénél igyekeztem hiteles forrásokhoz fordulni, melyekben segítségre leltem bizonyos falubeliek beszámolóiban, a Polgármesteri hivatal részéről, valamint az egyes területek bejárásával, feltérképezésével és fotózásával alátámasztani. Nagy segítségemre volt Oláh Ágota tanárnő, aki jelenleg az interneten egy blogot vezet Gamás községről, annak múltjáról. Továbbá segítségemre volt a Magyar Nemzeti Digitális Archívum, és a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti adatbázisa, Péter Réka Katalin régész, osztályvezető útmutatásával.

A szakdolgozatom célja, hogy egy olyan iratot készítsék, amely törekvéseimnek megfelelően hiteles adatokkal szolgál szülőfalum bemutatására, valamint rejtett kincseinek feltárására és megőrzésére. Remélem dolgozatom kellőképpen ráirányította a figyelmet ezen örökségekre, s

ezáltal nagyobb odafigyelés övezi majd, és kevesebb kár éri őket (legyen az természetbeni vagy emberi gondatlanság). E értékek az utókor számára is jelentős értékkel fognak így bírni.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. Gamás történelmének áttekintése, megismerése

Gamás történelmi áttekintéséhez segítségemre volt a Takáts Gyula Vármegyei Könyvtárban fellelhető írásos dokumentumok, könyvek és esettanulmányok. Mindezekon felül nagy segítségre volt kutatásomban Oláh Ágota, aki az interneten vezet blogot Gamás története néven. Ezen ismereteket kiegészítettem a település lakóinak elbeszéléseiből, meséiből.

Kezdetek kezdete, őskor

Somogy területét sok-sok évezreddel ezelőtt a Pannon- tenger (más néven Bontusi) borította. Ennek bizonyítékára szolgál, hogy még napjainkban is kerülnek elő a földből tengeri csigák megkövesedett maradványai. A Bontusi eltűnése után a táj homokos pusztasággá vált. A marcali és gamási hegyhátat az akkori hatalmas északi szelek sodorták össze. Ez a hegyvonulat Balatonfenyvestől és Balatonlellétől húzódik le egészen Mernyéig.

Egy 1961-es régészeti ásatás, leletmentés alkalmából találtak Gamás-Jazvina területén főképpen felszíni telepnyomokat melyek a vaskorból, kora bronzkorból (Vucedol-Zók kultúra), valamint a késő neolitikum (lengyel kultúra) korszakából származnak. Ezen kívül a lelőhelyen találtak még egy őskori 8-10 soros Ny-K irányú kemencefolt maradványát. Gamás, Vérgamás, szintén 1961. március 10-14. között végzett leletmentés során előkerült egy szorványlelet, őskori kőbalta. Gamás-Vadépuszta területén pedig további felszíni telepnyomatot találtak.

Gamás területe, már a kelták idejében is lakott volt, amire bizonyítékként szolgálnak a Tuskóson talált kőtárgyak. Sajnos ezen kőtárgyakat amatőr régészek és magán gyűjtők az évek során elvitték, csak pár darabot sikerült megmenteni. Ezek jelenleg a plébánián vannak elhelyezve.

Római kór

Léteznek bizonyos korabeli krónikák, melyek megemlítik, hogy a település helyén már időszámításunk előtt a Római Birodalom idejében is laktak itt emberek. A község határában napjainkig találunk római kori pénzérméket. Vadépuszta területén felszíni telepnyomat. Gamás-Jazvinapuszta terra sigillata („pecsételt föld” agyag, amit kis képekkel díszítettek) töredék.

Középkor

Árpád kori falu (nagy mennyiségű cserép maradványt találtak, valamint egy teljesen ép cserépedényt, 20 cm, madárcsontvázzal és tojásmaradványokkal) és templom jelenség szintén Jazvina területén. Ugyanakkor fellelhetőek Szent István király uralkodásának idejéből származó írások is (Gamusz).

Gamás a középkorban a pannonhalmi Szent-Benedek rend Somogy vármegyében található birtokai közé tartozott. Ezen birtokokat a vármegyében a Tihanyi Apátság 1055-ben nyerte el I. Endre magyar királytól, mindezekről az apátság alapítólevele tanúskodik, melyben fellelhetőek a „Gamas” illetve a „Gomas” nevek. Egy 1211-ből származó évi összeírásban, a Tihanyi apátság birtokai között szerepel Gamás település. Az apátságnak ezen birtokain volt két szőlője, egy eke alja földje, valamint három berke. 1221-ben II. Endre király megerősítette az apátságot. 1237 és 1240 között Albus mester (IV. Béla hiteles összeírója) a király megbízásából összeírta az apátság hivatalos birtokait, ekkor a feljegyzésekben az apátságnak négy szőlője és kettő eke földje volt már. Az összeírásban Gamás a 32. helyen állt. Az összeírásban a következőképpen írták le Gamás határait: „Ezek számbavétele után térjünk át immár a határokra. Az említett birtok határa tehát a tótól indul, melyet a nép nyelvén Bolotun (Bolotin)-nak neveznek, a Szent Kelemen-templom felé tartva. Innen a völgyön keresztül kelet felé halad, egészen a Bethcu (Betcu) nevű erdőig, mely az egyházé. Azután megkerüli ugyanezen erdőt, majd dél felé fordul, a hegyhez, melyet Zaarhegy (Zaharegi)-nek neveznek, ott a faluval [közös] négy határjel található. Innen ugyanezen hegyen át nyugat felé tart, az útig, amit Hodvth-nak mondanak. Ezután ezen az úton ér el a fent nevezett Gomas (Gamas) faluba. Azután keletre fordul, a nevezett Bolotin-hoz.” (SZENTGYÖRGYI 2009a: 11; Kovács Éva, Gamás birtok leírása a Tihanyi összeírásban, 83.). 1261-től nemcsak az egyháznak, de a királyi udvarnokoknak is volt birtokuk itt. Az 1267-es pápai bullában is feltűnik a Gamás név.

Gamás neve a későbbiekben is előfordul, még hozzá 1332-37 évi pápai tizedjegyzékben. Nagy Lajos király 1358-ban megparancsolta a székesfehérvári káptalannak, hogy az apátság birtokait járja végig, ellenőrizze. Az 1405-ös évben Kovásztjai Gergelynek voltak itt birtokai, ebben az évben az itteni birtokaiba Derecskei Pált iktatták be. Az 1479-ben a Gellyei Porkoláb, Gellyei Török, valamint a Gellyei Balog családnak voltak itt birtokrészei. 1419-1511 okleveles adatok számolnak be egy bizonyos Töttösgamas (Thythewsgamas) nevű helységről. 1541 (Buda elfoglalása) -1718. Magyarország török hódoltság alá került. A hódoltság idejében csata zajlott a magyarok és a törökök között a közösség határában. A területet, ahol a csata volt Vérgamásnak nevezték el. A törökök a község lakóit kiirtották, s helyükre sokaczkokat

telepítettek (déli-sláv népcsoport), ezek leszármazottjai a későbbiekben beleolvadtak a magyarságba. A török hódoltság idejéből korabeli fegyverek maradtak fent. Egyes elbeszélések szerint Vadépuszta határában egykoron török templom helyezkedett el. Ennek bizonyított ténye a R67-es út előkészülete során talált régészeti leletek.

1700-as és az 1800-as évek

Egy 1700-as évekből származó adólajstrom (1701-1703) alapján Fonyó Miklós tulajdonában volt Gamás puszta. Az 1720-as évben a lakosság egésze Tolna megyébe költözött, az akkori tisztartók rossz bánásmódja miatt. Hat évvel később, 1726-ban a települést három néven is emlegetik, mivel több tulajdonost is említene az akkori írások. Az akkori nevek és tulajdonosaik: Nagy-, és Kisgamás báró Maithény György tulajdonát képezte, míg Gamás a Lengyel családé volt. A továbbiakban a Lengyel család hatalma teljesedett ki. 1776-ban földesurak: Lengyel Antal, Lengyel Gáspár és Lengyel Imre.

Az 1800-as évek történései a következőkben. 1819-ben megépült a római katolikus Nagyboldogasszony templom. A határban még a mai napig is láthatók az őskori templom faragott kővei és az alapfalak. 1835-ben a földesúr Kiss Ignác. 1848-as szabadságharc idején (1848 ősz) a korábbiakban említett Vérgamás területén egy kisebb ütközet zajlott le a magyarok és a szerb határőrök között, mely a magyarok győzelmével zárult. Hét évvel később, 1875 nyarán, a falu lakosságát kolerajárvány tizedelte meg. A járvány 1855 július 15 és október 29-e között tetőzött, s közel 164 ember életét követelte. Az 1856-os években a település birtokosaiként Pallini és Zichy család van megnevezve az írásokban. 1865-ben megépítették a gamási iskolát, két tanteremmel és lakással. Érdekes tény, hogy abban az időben a tankötelesek mindössze 10%-a látogatta az iskolát a téli hónapokban, addig a gamási tanköteles ifjak 80-90%-a járt iskolába. Az akkori plébános 1000 Ft alaptámogatást gyűjtött össze, és királyi kitüntetést is kapott. Az alsó iskola 1888-ban épült meg.

I.világháború

Az első világháború (nagy háború) a XX. század elején zajlott 1914. július 28. és 1918. november 11. között. A háború kiobbantó oka volt, hogy Szarajevóban megölték az osztrák-magyar trónörökös, Ferenc Ferdinándot és feleségét, Zsófia főhercegnőt. A háborúban az antant hatalmak harcoltak a központi hatalmak ellen. A központi hatalmakhoz tartozott akkoriban Magyarország is Az Osztrák-Magyar Monarchia részeként. Gamásról és a közigazgatásilag hozzá tartozó településekről is vonultak be katonák a háborúba. A bevonult katonák száma: 425, ebből a hősi halottak száma 122, hadiözvegyek száma: 58 és a hadiárva

száma: 32. A világháború után öt évvel 1923-ban Horváth Lajos gamási lakos, valamint a falu többi lakója kezdeményezésre emlékművet építettek a hősi halottak tiszteletére. (A szobor szerepel az adatlapok egyikén, G-13.) Az emlékművön csak 118 név szerepel. A háborúba vonult honvédektől pár képeslap és fénykép maradt fent, ezek is csak azoktól a katonáktól, akik élve tértek haza. Sajnos akadt olyan katona is, akiről az emlékszobron feltüntetett nevén kívül nem maradt semmilyen örökség az utókor számára, így majdnem feledésbe merültek e hősi halottak. A gamási háborús hősök közül szeretnék kiemelni pár nevet, közülük az elsőre Kurtz Géza: A cs. és kir. „Albrecht-főherceg” 44. gyalogezred történetének 2. adattárában találtam rá. Kalmer János férfiszabó, 1893-ban született Gamáson. 1914. októberében vonult be az ezredhez. A kiképzést követően 1915. január 1-jén csatlakozott az orosz-lengyel harchoz. Részt vett a kárpáti nagy téli csatában is, a csatát túlélte, viszont lábfagyással kórházba szállították. Még 1915. májusában, felépülését követően a 103. gyalog-ezredhez vezényelték az orosz frontra, itt minden csatában részt vett, majd az olasz harctérre került, itt gránát által megsérült. 1916. márciusáig ápolásra szorult. Majd a budapesti árkászzázlóaljhoz vezényelték. Még ez év augusztusában itt teljesített szolgálatot. 1917. augusztusában újra az olasz frontra került. 1918 júniusában légnyomással kórházba szállították. A kórházban kapott hírt a front elvesztéséről. A háborúban több kitüntetést is kapott: Br. vit. é, K. es. k, Seb.é. Fivére Imre a háborúban hősi halált halt. Kalmer János a háborúból élve tért haza. 1922-ben megnősült és három gyermeke született. A család Kaposvárra költözött, és itt is temették el. Csordás György, 19. honvéd gyalogezred, 1916-ban hősi halált halt.

II. világháború

A második világháború, mely világtörténelmünk legnagyobb és legbrutálisabb háborújaként maradt fent az emlékezetekben 1939. szeptember 1. (Lengyelország lerohanása) -1945. szeptember 2.-ig tartott. Ahogy az első világháborúba, úgy a második világháborúban is vettek részt gamási lakosok. A hősi halottak 2017-ben külön emlékművet kaptak a település központjában található kis téren, az első világháborús emlékmű mellett.

A háborúk után

Gamás községe a földrajzi viszonyokból is adódóan mindig elszigetelt volt. A történelem során csak kevés eset volt, amikor idegenek települtek volna be. Az 1945-ös földelosztáskor sem volt számottevő a bevándoroltak száma. Néhány sváb család költözött be, de ők a közösségben

semmilyen szerepet nem töltöttek be. A cigányság száma csekély volt akkoriban, a földművelésben vállaltak munkát.

1. kép Gamás, földbirtok megoszlás 1945 előtt
(Forrás: Károly Anna, *Tartalmi Monográfia*, 1954, 5. old)

Földbirtok megoszlása 1945 előtt:		
Urodalmi szántó	3195	kat.hold
erdő	2809	"
legelő	476	"
rét	237	"
szőlő	5	"
kert	43	"
Kisgazdák: szántó	2720	kat.hold.
erdő	357	"
legelő	47	"
rét	256	"
szőlő	71	"
kert	79	"

Ebben az időben a nagybirtokok egy része saját gazdálkodást folytatott, másik részük bérbe volt adva. A kisgazdák is viszonylag jól éltek, mivel távol voltak a fő közlekedési (és egyéb útvonalaktól) ezért piacra nem termeltek, főképpen állattartásból és hízlalásból tartották el magukat. A község területén a kötött agyagos talaj a jellemző, ugyanakkor gyakoriak a tavaszi fagyok mindazonáltal nagyobb gazdálkodásra nem igen alkalmas. Mégis a fő vetemények közé tartozott: kukorica, búza, árpa, zab. 1953-ban a búza terméshezama: 10.313 q., kukorica: 13.454 q., árpa: 4.131 q.

Ami az állattenyésztést illeti a fő jövedelmi forrást a szarvasmarha tenyésztés, sertéshízlalás és a hidegvérű csikók tenyésztése és nevelése volt. Ahogy már azt néhány sorral feljebb is említettem a terület igen agyagos, ezáltal a legelők szegények. A legelők területe 429 kat. hold volt. A rét területe pedig 493 kat. hold. Az állatok ellátására a réti szénát lucernával és zabosbükkönnyel egészítették ki. A település környékén gyakran súlytottak aszálykárok (még napjainkban is), melyek mind a növénytermesztésben, mind az állattenyésztésben jelentős károkat okoztak. Egyes feljegyzések az 1953-as nagy aszályt említik, ahol a baromfiállomány is igen nagy kárt szenvedett.

1968-ban Gamáson ejtették el a híres tuskósi bikát, melynek hatalmas agancsa 14,75 kg-ot nyom. Az 1971-es Trófea Világkiállításon 249,37 IP-re bírálták, ezzel a világranglista második helyét szerezte meg. Ez a pontozás, ahogy a későbbiekben kiderült, hibás volt. A helyes

pontozás alapján: 250,22 IP, ezzel meghaladta a szabad területről származó agancs 250-es ponthatárát. A trófea Mezőgazdasági Múzeumban van kiállítva. Gamáson eddig kiállítva 2018-ban volt a Vadászati Emléknapi, 50. évforduló, valamint idén 2023. októberében lesz kiállítva a településen az 55. évforduló alkalmából.

XXI. század

Napjainkban Gamás a Dél-Nyugat Balatoni Kistérségi Társulathoz tartozik. Területileg Fonyódi járás, Fonyódi kistérség része. Önkormányzati szinten Somogybaboddal, Visszel és Látárányal egy jegyzőséghez tartozik. Gamás nem önálló, több település is tartozik hozzá, ezek a külterületek a következők: Vadépuszta, Vitya, Tuskós, Jazvinapuszta, Kölesd, Ida-puszták, Eleme és Mélykút-és derhalinai major. Jelenleg a polgármester: Tóth Péter. A falu lakosságának létszáma körülbelül 795 fő. Folyamatosan érkeznek újabb lakók, illetve egyre többen költöznek el. Maga a település hátrányos helyzetű, a lakosság egyre nagyobb százaléka kisebbséghez tartozik (roma származásúak). Ami a vallási hovatartozást illeti, az emberek többsége római katolikus, páran református vallásúak, a maradék pár százalék, pedig egyéb.

2.2 Vadépuszta

Gamás község külterületei közül ki szeretnék egyet külön emelni, mely számomra nagyon fontos, hiszen én itt élek. Ez a hely nem más, mint Vadépuszta. Vadépuszta jelenleg közigazgatásilag Gamáshoz tartozik. Gamás egy utcája. Az itt élők száma igen csekély kb. 90-100 fő.

Vadépuszta történelmét illetően sajnos nagyon kevés írásos információ maradt fent, ezért leginkább a szakdolgozatomban az itt élők történeteire, meséire, valamint saját tapasztalataimra, ismereteimre támaszkodom. A település pontos korát nem lehet megállapítani, viszont léteznek olyan elbeszélések miszerint Vadépuszta, mint Vadas néven volt ismert. A név onnan eredt, hogy a területen hatalmas erdő terült el, melynek ma már a különböző építkezések miatt, már csak töredéke áll. Ezen erdő nagy vadállományáról volt híres. A királyok is előszeretettel vadásztak a környéken, ennek bizonyítéka a vasút után elterülő hatalmas tisztás, mely a Király asztala néven ismert. A vadászatok után az elejtett vadakat itt terítették ki. Maga a település először egy 1229-es írásban fordul elő először, méghozzá Wody alakban. A székesfehérvári káptalan volt a tulajdonosa. Az 1332-37-es évi pápai tizedjegyzék szintén megemlíti a települést, méghozzá úgy, mint aminek plébániája is volt. Egyes történetek

szerint abban az időben a település helyén egy apátság, kolostor állt. Az idők során az építményt elbontották, annak tégláiból épültek meg a falut alkotó cselédházak, melyek közül több még ma is áll. Érdekesség, hogy Kaposvártól egészen idáig volt csak köves út, innentől pedig csak földes. Bizonyítékként egy alagút rendszer szolgál, mely a falu alatt fűt, valamint egyes részei Gamás és Jazvinapuszta között is fellelhetőek. Sajnos az alagutat nem találtam meg, viszont édesapám mesélte, hogy nagypapám járt az alagútban, ő sokat mesélt róla, az ő elmondása szerint az alagút bejárata ott van az erdőben, megtalálták az azt jelző téglákat is, viszont nem tudtak sokáig bemenni, mivel több helyen beszakadt és életveszélyes volt. A település 1341-ben a székesfehérvári prépost (áldozópap szenteltetése szerint, rang szerint, pedig a megyei püspök alárendeltje) tulajdonaként van megjelenítve.

1441-ben a terület a Kincstár tulajdonába került. 1513-ban Kretschmer Lőrincet nevezték ki székesfehérvári préposttá. A mohácsi csatavész után Ferdinánd oldalát támogatta, részt vett annak koronázásán és gyermekei tanítója lett. Az 1536-os adólajstromban Vadépuszta Eger-Vadé néven jelenik meg, mint Kretschmer prépost birtoka. A 16. század közepétől a települést a kamara átveszi az egyháztól, és különböző bérlők lesznek a tulajdonosai. Ezen tulajdonosok többségben egyházi személyek. Szintén egy adólajstromban tűnik fel, hogy 1598-99 között a székesfehérvári káptalan volt a résztelepülés földesura. A következő adatok kétszáz évvel későbbiek, 1726-ban gróf Nádasdy László, csanádi püspök, van feltüntetve a puszta tulajdonosaként. 1733-ban pedig már a székesfehérvári custodiatus (Arca VII. Őrkanonokság, őrkanonok: káptalan rangon belül negyedik tag) birtoka. 1807-ben I. Fernec király a Kegyes-Tanítórendnek (piaristák) adományozta. 1809-ben Vadépusztát és az uradalmat alkotó többi birtokot: Szentmiklós, Mernye, Várong, Orci, Öszöd, Homok, Taszár és Dörgics Somogy-Zala-Tolna vármegyéhez lett csatolva. Majd 1920-ban az uradalmat felosztották 5 (districtura) kerületre. A kerület határvonalai az elkövetkezendő években folyamatosan változott. 1940-ben az uradalom már 12 kerületből állt. Az uradalom ezekben az években élte világkorát, melynek a huszadik század két nagy vihara (világháborúk) vetett véget. Majd az 1945- (földreform) 1950 között államosították az egyházi iskolákat és birtokokat, valamint felszámolták a piarista őrkanonokságot.

2.3. A kataszterezés szakirodalma

Mielőtt belekezdenék, hogy miképpen gyűjtöttem össze az egyes objektumokat, természeti kincseket előtte ki szeretném fejteni, mit is jelent az a szó, egyedi tájérték. Az adatgyűjtés során e fogalmat, valamint a 20381 Magyar Szabványt használtam fel.

A településen számtalan értéket fedeztem fel, és igyekeztem azokat szelektálni, melyek a szabványon belüli kategóriáknak megfelelnek. Ezen felül saját szempont alapján is válogattam ki őket. Mivel én Gamás külterületén Vadépusztán élek, így erkölcsiségi szempontból nagyobb hangsúlyt fektettem az itt lévő tájértékekre.

A terület nem tartozik sem a Natura2000 sem pedig egyéb védelmi övezetbe. Az általam összegyűjtött értékek legfőképpen önkormányzati és magán tulajdonban vannak.

I. Fogalmak, törvény a természeti védelemről

Az egyedi tájértékek tipizálása az MSZ 20381:2009 sz. Természetvédelem. Egyedi tájértékek kataszterezése című szabvány alapján történik. E szabvány szerint lehet a tájértékeket fajta és típus szerint behatárolni.

Egyedi tájérték: A 2009-es Magyar Szabvány kimondja, a Tvt. 6. § (3) bekezdése alapján, hogy az minősül egyedi tájértéknek, mely olyan érték, ami az adott tájra jellemző. Ez lehet emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó (kultúrtörténeti, vallási, tájalakító, esztétikai, tudományos, történelmi, társadalmi jelentőséggel bír), vagy természeti képződmény.

„A természetvédelemről szóló törvény erejétől fogva (ex lege) védett természeti területek és értékek nem képezik az egyedi tájérték kataszterezés tárgyát.” (MSZ 20381, 2009. június)

Ezen kívül nem minősíthető egyedi tájértéknek, mely Natura2000 területen vagy országos szinten elismert természetvédelmi területen található.

Az egyedi tájértékek fogalmi körül határozása, azok felismerése, jelentőségüknek megállapítása, az értékelési módszerek kidolgozása 1983-ban az Országos Környezet-és Természetvédelmi Hivatal kezdeményezésre történt. Mindez pedig az Egyedi tájértékek című tanulmányban lett kifejtve. Hivatalosan 1983-tól, lassan, de magabiztosan megkezdődött az ország egyedi tájértékeinek felmérése. 1970-ben is volt már próbálkozás ez ügyben, akkor sz ország kultúrtörténeti értékeit mérték fel úgynevezett: „Magyarországi Jelentős Környezeti Értékek” címen. Az 1990-es évektől, főképpen megyei és önkormányzati kezdeményezésekre megnőtt az egyedi tájértékek kataszterezésének száma. Ezek a felméréseket az MI-13-25:1991 Általános tájvédelem. Egyedi tájértékek kataszterezése című, útmutató szolgált. Az évek során több változás is történt, valamint különböző törvénymódosítások következtében ma már az MSZ 20381:2009 sz. szabvány elfogadott.

Az 1996. évi törvény a természetvédelemről

„2. § (1) E törvény rendelkezéseit alkalmazni kell:

a) a természeti értékek és területek állapotának értékelése, megóvása, fenntartása, helyreállítása, fejlesztése,

d) a védett természeti értékeket és a védett természeti területeket a jelen és a jövő nemzedék számára megőrizze, azokat szükség szerint helyreállítsa, fenntartásukat, fejlődésüket biztosítsa.

3. § (1) A törvény hatálya kiterjed valamennyi természeti értékre és területre, tájra, továbbá a velük kapcsolatos minden tevékenységre, valamint a nemzetközi egyezményekből és együttműködésből fakadó természetvédelmi feladatokra, kivéve, ha nemzetközi egyezmény másként rendelkezik.

(2) A természetvédelemmel összefüggő e törvényben nem szabályozott kérdésekre, a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Kt.) rendelkezéseit kell alkalmazni.” (<https://mkogy.jogtar.hu/>)

II. Egyedi tájértékek kataszterezése

Az egyedi tájértékek felkutatása, összegyűjtése és besorolása a következőképpen történik:

1. Fogalmak, kataszterezésre vonatkozó törvények, jogszabályok felkutatása, kigyűjtése. Szabvány használatának megismerése.

2. Az egyedi tájértékeket három fő típusra lehet osztályozni:

- kultúrtörténeti egyedi tájérték
- természeti egyedi tájérték/ek
- tájképi egyedi tájérték/ek

3. Terület meghatározása

A szakdolgozatomhoz Gamást választottam. Gamás Somogy megyében található. Gamás külterületei közé tartozik Vadépuszta, mely az én szülőfalum. A családom itt él több, mint három generáció óta. Célul tűztem ki, hogy dolgozatomon keresztül megismertetem a lakóövezetet. Munkám az egyedi tájértékek kataszterezése a közösség bel- és külterületein egyaránt.

4. Adatgyűjtés

- Az adatgyűjtés során elsősorban személyes tapasztalataimra hagytam. Vadépuszta egyedi tájértékeinek összegyűjtésekor leginkább a szüleim és saját tudásomra alapoztam
- Gamás területén az adatok feldolgozásához szükség volt irodalmi forrásokhoz, a településről szóló weboldalakhoz fordulnom.
- Első lépésként gondolatban összesztem, hogy mely örökségeket érdemes összegyűjtenem.
- Terület bejárása, objektumok felkeresése.
- A helyszíneken fényképeket készítettem, egy örökségről egyszerre több képet is készítettem, melyek a későbbiekben az állapotfelmérésben segítettek. A különböző képeket össze tudtam vetni, így egy képet kaptam azok állapotáról, mely segítette a besorolásukat, veszélyeztettségüket.
- További információ gyűjtés a lakosságtól.
- Az elkészült fotók és a magyar szabvány segítségével kiválogattam azokat az emlékműveket, természeti képeket, melyek a katasztrozálás szabályának megfelelnek. S így bekerülhettek ide.
- A munka viszont itt még nem ért véget, nem elég az objektumokról fényképet készíteni és leírni az állapotukat. Utána néztem azok lehetséges keletkezésének, korának, történelmi jellegének, a lelőhely pontos meghatározása, térképes adatokkal. Az előkerülő írásos források hitelességének vizsgálata, jelentősége, értelmezése, valamint a rájuk vonatkozó hivatkozások feltüntetése.

5. Adatok feldolgozása

- Az adatfeldolgozáshoz tartoznak általános előírások, amiket be kell tartani. Tehát egy olyan dokumentációt kellett összeállítani, mely megfelel az egyedi tájértékek megnevezésére és nyilvántartására, s amit a későbbiekben a szakemberek munkáját segíti, illetve megalapozza azt.
- Adatlapok A/4-es formátumú. Az adatlapokon digitális fénykép, adattáblázat.
- Összesítés készítése a szabályoknak megfelelően. Ezeket az adatgyűjtés után kell elkészíteni a település közigazgatási határán belül található egyedi tájértékeinek adatai alapján.
- Településről összesítő térkép készítése, tájértékek megjelölése azon. M=1:10000 (2. és 3. kép)
- Egy címlistát kell készíteni, melyet sorszámokkal kell ellátni.

- Az egyedi tájértékek értékelése pontozással, melynek szabályait a magyar szabvány határozza meg.
- A minősítés után lehet az adottértékeket a nyilvántartásba felvenni.
- Az értékelés során a kapott pontokat összesíteni kell. Ez alapján lehet az összesítő lapon egy sorrendet felállítani.

6. Értékelés folyamata, fontossága

Minden tájérték egyénileg, személyes megítélés alapján kerül besorolásra, illetve ez alapján pontozásra. A pontozás után a kapott eredmény bírálata, majd ezek után a következtetések levonásra, megjegyzések.

2. kép Gamás, a településen lévő 12 tájérték jelölése

(Forrás: mepar.hu)

7. A kataszterezés befejezése utáni munkálatok

A kataszter nem tekinthető teljesen lezártnak, hiszen a dolgozatomban szereplő, az adatlapokon feltüntetett egyedi tájértékek személyes megítélésem, véleményem alapján kerültek összegyűjtésre. Más ember számára, különösen egy szakembernek más meglátása lehet az objektumokról. Előfordulhatnak egyéb észrevételek, feltárások, melyek átírhatják, újraserkeztetik gyűjtőmunkámat. A tájértékek az idők folyamán sajnos el is pusztulhatnak, így azok a kataszterből törlődnek. Remélem, hogy a dolgozatom a jövőben a szakemberek munkáját segíteni fogja. A világ folyamatosan változik, a katasztert folyamatosan frissíteni kell, az objektumokat minimum tíz évente javasolt felülvizsgálni.

8. Összegzés, az eredmények minősítése, értékelése

Az elkészített kataszterezést el kell juttatni az illetékes nemzeti park igazgatóságához, vagy a település közigazgatási területén annak a működési területével foglalkozó közigazgatáshoz.

Ennek elhalasztásakor az összegyűjtött tájértékek sora nem más, mint egyszerű szakmai anyag, nem nyilvánítható formálisan egyedi tájértékké.

Az elkészült katasztert bemutattam a terület kezelőinek, további feldolgozásra, annak függvényében, hogy az adatgyűjtés során mely tájértékeknél szükséges közbeavatkozni, felújítani, egyéb intézkedést végrehajtani.

Terület kezelője:

Gamás Község Önkormányzata. Az elkészült katasztert tovább küldheti Látrány Község Önkormányzatának, valamint a Fonyódi járásra.

3. kép Vadépuszta, 10 egyedi tájérték jelölése
(Forrás: mepar.hu)

3. Anyag és módszer

3.1 Gamás földrajza

Általános tudnivalók, természeti viszonyok

Gamás Somogy vármegyében található. A település félutón helyezkedik el a megyeszékhely Kaposvár (30 km) és Balatonlelle között. Közigazgatási területét és Vadépusztán a régi 67-es út szeli át. Az R67-es út a közigazgatási területet átszeli, de az útra való fel- illetve lehajtás nem lehetséges, erre Somogybabodon és Mernyeszentmiklóson van lehetőség. A terület déli határában lévő erdőt Kisbabapusztáról és Jazvinapusztáról hídon át lehet elérni. Az R67 és a régi 67-es út felett átívelő Jazvinai hídra való felhajtás után egy dombok között kanyargó bekötőút vezet Gamásra. Gamás egészen 2022-ig zsáktelepülésnek számított. 2022 augusztusában megkezdtek Gamás és Vityapuszta közötti bekötőút építését, mely 2023-ra elkészült. Gamás a Dél-Dunántúli régióba tartozik. Fonyódi járás. Jogállás: község. Irányítószáma: 8685, a körzethívószám: 85.(4. kép) Jelenlegi polgármestere: Tóth Péter (független). Teljes népesség: 694 fő (a 2021-es adatok alapján). Népsűrűség: 17,24 fő/km². Területe: 42,92 km². A település koordinátái: északi szélesség: 46° 37' 16", keleti hosszúság 17° 45' 44". A közösségtől délre, 2,4 km ősi földvár (Törökvár) maradványaira találhatnak rá a szemfülesek. (wikipedia.org/wiki/Gamás)

4. kép Gamás magyarországi vaktérképen

(Forrás: wikipedia.org)

Domborzata

A Dunántúl Magyarország egyik nagytájai közé tartozik. Ez a hatalmas terület a Dunától D-i és Ny-i irányban fekszik. Keleten az Alpok hegyvonulatának nyúlványai, valamint a Mura és Dráva folyók határolják. (mek.oszk.hu) Szívében Közép-Európa legnagyobb tava a Balaton fekszik. Somogy vármegye (hajdanán: Somogyország) itt található a Dunántúl déli részén, a Dunántúli-dombságban. Az ősi időkben a vármegye egész területét a Pannon tenger öntötte el. A tenger eltűnése után a terület hatalmas homokos pusztasággá vált. A dombokat a hatalmas északi szelek sodorták össze. Ezen dombvidékek agyagos, löszös és homokos talajból állnak. (wikipedi.org) A település a Balatontól déli irányban található. A területet északról a Vörös-hegy, keletről: a Tetves patak, nyugatról pedig a Malom patak határolja. Valamint itt húzódik egy ÉNy és DK irányú vízválasztó. A települést körbe ölelő dombok mindig más és más arculatát mutatják meg a tájnak, mely sosem egyforma. Formavilága sokszínű lankás s meredek oldalak váltogatják egymást. Igazi képeslapra illő somogyi táj, dombvonulatait helyenként vízmosások határolják. A klíma, az erdős sávok és egyéb környezeti hatásoknak köszönhetően a barna erdőtalaj vált uralkodóvá.

Vízrajz

Ahogy azt már pár sorral feljebb is említettem a területet két patak határolja a Tetves és a Malom. A területen vízválasztó fekszik. Ez vízgazdálkodási szempontból igen hátrányos. Négy kisebb patak forráshelye van a község területén. A négy patakocskából egy észak felé a Balatonba folyik, ez a Tetves patak. A másik három: Malom-, Orci- és a Szelestye-patak délre a Kapos-patakba folyik. Ezek a patakok kis méretűek, vízállásuk folyamatosan változik. A tájra nincs jelentőségteljes befolyásuk. Ezért leginkább csak árok néven emlegetik őket a helybéliek.

Éghajlat

Gamás a vármegye kevésbé csapadékos területén található. A domborzat amilyen változatos és széppé teszi a tájat olyannyira kellemetlen is. A dombok völgyeiben gyakran vannak ködök és fagyok. A kanyargos, több helyen beláthatatlan bekötőút ködös, fagyos időben veszélyes lehet. Uralkodó széljárások a község területén északi-déli valamiunt északnyugati-és délkeleti a jellemzők. Ezen széljárások felelősek a nagyobb, kiadósabb csapadékért, a nagyobb nyári,

illetve téli viharokért. Jelentős, nagyobb viharkárokról, jégesők ritkán sújtják a települést. Gamás és Vadépuszta időjárása sokszor eltér. Egy öreg vadépusztai bácsi, aki ma már sajnos nem él, egyszer azt mondta édesapámnak, hogy az akkor épülő rádiótorony megakadályozza, hogy Vadépusztán nagy viharok, jégeső legyen. Érdekes tény, hogy eddig a bácsi megjegyzése igaznak bizonyult. Amíg Gamáson nagyobb jégeső esett, addig Vadépusztán egy kisebb zápor volt.

Növényzete, állatvilága

A terület jellegzetessége a lankás táj mellett az erdő. Jellegzetes fás növények: kocsányos tölgyek (*Quercus robur*), ezüsthárs (*Tilia tomentosa*), bükkösök (*Fagus*), füzesek (*Salix*), virágos kőrisek (*Fraxinus ornus*), cseres-kocsánytalan tölgyes (*Quercus petraea-cerris*) valamint szelídgesztenye (*Castanea sativa*). Ezen erdőtársulások igen jellegzetessé varázsolják a tájat. Az erdők mellett nagyobb gyepek területek is terülnek el. Itt jellegzetes növényfaj a nagyvirágú lednek (*Lathyrus latifolius*). Ezen kívül tömgeszám található a környéken borostyán (*Hedera helix*), mely egyes egyedi tájértékekre is veszélyes, gyorsan terjed. A fasorok környékén gyakran lehet találni közönséges ördögcérnát (*Lycium barbarum*) is, amit a helybeliek semfüsemfának neveznek.

A hatalmas erdők és a gyönyörű táj otthont ad a vadállomány számos képviselőjének. Fácánok, vadnyulak tanyáznak a mezőkön és a cserjésekben. A Gamást és Vadépusztát összekötő régi postai útvonal partoldalában gyurgyalagok fészkelnek. Jazvinapuszta és Vadépuszta közötti erdőben fekete gólya fészkel. Vadépusztán a fás területen vadgerlék és egy hollópár fészkel. A települések környékén rókák portyáznak, de betéved a környékre az aranysakál is. Az erdőkből a nagyobb vadállomány sem hiányozhat: őzek, vaddisznók és szarvasok (gímszarvas és dāmivad is). A környékről (Tuskósi Vadász Egyesület) több díjazott disznóagyar és számos gyönyörű szarvastrofea származik. Ezek közül is kiemelkedik az 1968-ban elejtett világrekorder Tuskósi szarvasbika.

A település infrastruktúrája

A falura szerkezetileg a központi szerkezet a jellemző. Az utcák egymáshoz tériesen beépülten kapcsolódnak. A terület domborzati adottságai nagy hatással voltak a kis falu utcáinak és térrendszerének kialakításában.

A településnek tizenkét darab utcája van (Ebbe nem tartoznak bele az egyes kültelepülések, mint Vadépuszta, mely utcaként van besorolva), ezen utcák szilárd útburkolattal rendelkeznek. A faluban több helyen járda is van. A község egészében gáz és vízhálózat van. Gamáson a csatornarendszer is ki lett építve. A lakóházak legnagyobb része az aszfaltos útra merőleges néz. Sok házon megfigyelhető a régi alaprajzi berendezkedés, utcára néző szoba, illetve szobák, melyet konyha és kamra követ. A házakra a tornácos kialakítás nem jellemző. Jellegzetesség még, hogy a legtöbb házhoz tartozik egy kisebb nyárikonyha, mely a lakóépület mellett helyezkedik el. Valamint számos lakóház mögött egyéb melléképületek istállók, fészerek, disznóólak állnak.

Ami a közlekedést illeti Gamás és külterületei távol esnek avasúthálózattól. Az autóbuszok száma, melyek menetrend szerint közlekednek igen csekély. Sajnos az időbeli elosztás nem egyezik a közeli városokban a munkaidő kezdetéhez, végéhez, így több esetben ez az ok is közrejátszik abban, hogy a településen élők nehezen vagy egyáltalán nem találnak munkát.

A településen orvosi (Dr. Rákóczi László) és védőnői szolgálat is van. A faluban gyógyszertár is van mely két évvel ezelőttig a hét minden napján nyitva volt (gyógyszertáros bekövetkező haláláig), ma már időszakosan, heti rendszerességgel van nyitva. A faluban általános iskola is működik. A vityai bekötőút elkészülte után a felső tagozatot átköltöztették Somogyvárra (a gyerekek létszáma nem érte el a követelményrendszerben foglaltakat). Jelenleg az alsó tagozatosok még Gamáson tanulnak, összevont tanrend szerint. Gamáson óvoda is van, a kisgyerekeket két csoportra vannak osztva. Ezek a csoportok vegyes korosztályúak. A legkisebbek csoportja: kis-középső csoport, a nagyobbak a középső-nagy csoportba járnak.

3.2 Kataszteri adatlapok elkészítése

Az adatlapok elkészítéséhez kezdetben az információt szüleimtől, valamint két gamási nyugdíjazott tanárnő név szerint Lukácsné Henézi Klára, valamint Oláh Ágota elbeszélései, segítségével alapján szereztem. Ők nagyon sokat segítettek abban, hogy történeteikkel egy olyan képet tártak fel nekem a faluról, annak történelméről és kincseiről, mely könnyebbé tette számomra hiányos ismereteim kiegészítését, valamint a falu jobb megismerését.

Gamás, ahogy már azt említettem egy dombok között elzárt kis település. Kutatómunkámat nehezítette, hogy elszigeteltsége miatt nagyon kevés írásos adat található meg róla. A legtöbb írásos adatot hosszas kutatómunka során az interneten találtam csak meg. De itt is a legtöbb írás csak megemlíti Gamást, mint települést, esetleg pár mondat szerepel a községről. Ritka az olyan

adatforrás, mely teljes egészében a településről szólna. Mindez következtében azt mondhatom el, hogy a szóbeli beszámolók, valamint Oláh Ágota tanárnő internetes blogja nélkül nem tudtam volna elindulni ezen az úton. Sajnos a <http://www.tajertektar.hu/> online adatbázist nem tudtam megnyitni. Az oldal nem található, ezen írás fogadott. Konzulensem tanácsai, Marinov Bence szakdolgozata, MSZ-20381 kataszter, valamint a TÉKA program útmutatója segítettek abban, hogy választott témámat megfelelően kidolgozhassam.

- Az adatlapokhoz elkészítéséhez szükséges bizonyos eszközigény, hogy a felvett adatok minél pontosabbak, az eredmények értékelhetőbbek legyenek: térkép, mérőszalag, digitális fényképezőgép, telefon, GPS, internetes helymeghatározó.
- A helyszíni terepszemle alkalmával felkerestem az értékeket, fotókat készítettem róluk, több szögből is. Ezután vaktérképen megjelöltem őket, lelőhelyükkel együtt.
- A kiválasztott értékeket lepontoztam. A pontozás saját megítélés alapján végeztem el.
- Az adatlapokon szükséges bizonyos információkat feltüntetni, ezek: Település neve, Jelzet vagy sorszám, Az egyedi tájérték megnevezése, A kataszter típusa, pontos helyszín. helyrajzi szám, EOY-koordináták, tulajdonos, kezelő, Főbb jellemzők (általános jellemzés, történet stb.), kor és/ vagy keletkezés időpontja. Az állapot minősítése, mennyire veszélyeztetett. Az önkormányzat vagy a tulajdonos állásfoglalása. Szükséges intézkedés. Adatfeltevő. Adatforrás. Adatfelvétel időpontja és egy (vagy több) kép az egyedi tájértékről.

3.3 Pontozási szempontok

Az egyedi tájértékeket már a terepszemle során, úgynevezett első megközelítésre, le lehet pontozni. A második megközelítést már akkor végezzük el, amikor már minden lehetséges tájértéket felkutattunk, kapunk róluk egy általános képet, össze tudjuk őket hasonlítani. A minősítés pontozás alapján történik. Az MSZ 20381:2009-es magyar szabvány szerint 12 db kritérium alapján kell az objektumokat lepontozni. A pontozás egy 1-5-ig történik. Itt még nem ér véget a történet, ugyanis az adott értéket, csak akkor lehet a nyilvántartásba felvenni. ha a kapott pontszám, az elérhető maximum 60 pontból legalább 20 pontot ér el. A gyakorlatban ezt a pontozást igen kevesen használták, így a 2009-es szabvány módosításból már kikerült. (TÉKA, Mindennapi kisemlékeink megőrzésért, Útmutató az egyedi tájértékek kataszterezéséhez 2011.) A dolgozatomban a könnyebb átláthatóság miatt mégis ezt a módszert választottam. Azon objektumok, melyek nem érik el a minimum 20 pontot, nem vehetők fel a nyilvántartásba. Ebben az eshetőségben a nyilvántartásba be nem került értékeket 5 évente felül

kell vizsgáltatni. Az az értékek melyek a nyilvántartásba kerülnek, azokat is bármikor felül lehet vizsgálni, legfeljebb 10 évente.

A minősítés értékelési szempontok (12) és pontozás alapján történik (1. táblázat). A pontozást a következőképpen végeztem el:

1.táblázat Tájértékek értékelése a 12 szempont alapján

(Forrás: Saját szerkesztés)

Értékminősítési kritérium, szempont	Minősítés
Régiesség/ ősiségi jelentőség	1-5
Hagyományőrzési jelentőség/ nevezetesség	1-5
Ritkaság/ egyediség/ különlegesség	1-5
Tájszerkezet mozaikossága/változatossága/ sokfélesége	1-5
Ökológia jelentőség	1-5
Homogenitást megtörő jelleg	1-5
Patriotikus/ történelmi jelentőség	1-5
Etnikai/ néprajzi jelentőség	1-5
Kultúrtörténeti/ kultikus jelentőség	1-5
Sérülékenység/ veszélyeztettségi jelentőség	1-5
Típusosság/ természetesség jelentőség	1-5
Oktatási/ ismeretterjesztési jelentőség	1-5
Összesen	0-60

4. Eredmények

Gamás egyedi tájértékeinek kataszterezése során 22 értéket gyűjtöttem össze. Az adatlapokat, melyeken az egyedi tájértékek vannak az 1. függelék tartalmazza. (Függelék 1.).

Gamás község egyedi tájértékei felsorolva, fajtái, típusai, szám szerint.

1.Kultúrtörténeti egyedi tájérték

1.1.Településsel kapcsolatos egyedi tájérték

1.1.1.1.Régi iskolaépület 1 db

1.1.1.5.Szobor 1 db

1.1.3.Kultikus, vallás

1.1.1.3.Templom 1 db

1.1.1.3.Harangláb 1 db

1.1.1.3.Feszület 7 db

1.1.1.3.Kálvária 1 db

1.1.4.Temetkezéssel kapcsolatos egyedi tájérték

1.1.1.4.Sírkő, síremlék 1 db

1.3.Termeléssel kapcsolatos egyedi tájérték

1.1.3.1.Erdésház 1 db

1.1.3.2.Istálló, ól, pajta 1 db

1.4.Egyéb emberi tevékenységgel kapcsolatos egyedi tájérték

1.1.4.Vágóhíd 1 db

1.1.4.Tejcsarnok 1 db

1.1.4.1.Emlékmű, emlékszobor, emlékoszlop, emléktábla 3 db

2.Természeti egyedi tájérték

2.2.Biológiai egyedi tájérték

2.2.2.1.Fa, jellegfa 2 db

2.2.2.3.Fészek, fészektelep 1 db

Az egyedi tájértékek minősítéséhez két táblázatot készítettem, a jobb átláthatóság miatt. Az első táblázatba a G1-G11.-ig gyűjtöttem ki az egyedi tájértékeket. (2. táblázat)

2. táblázat Egyedi tájértékek értékelése a szabványnak megfelelően
(Forrás: Saját szerkesztés)

	G-1	G-2	G-3	G-4	G-5	G-6	G-7	G-8	G-9	G-10	G-11
Régiség/ ősiség	5	5	0	2	2	3	3	5	3	5	2
Hagyományörzési jelentőség nevezetesség	5	5	5	2	2	0	0	2	4	2	4
Ritkaság/egyediség/különlegesség	2	4	1	2	2	2	2	3	3	4	1
Tájszerkezet mozaikossága/ változatossága	3	3	4	5	3	5	4	1	2	0	0
Ökológiai jelentőség	0	0	0	0	0	4	4	0	0	0	0
Homogenitást megtörő jelleg	4	4	4	3	3	2	2	2	2	1	0
Történelmi jelleg	5	5	5	0	0	1	1	4	3	3	1
Etnikai/ néprajzi jelentőség	4	4	4	0	0	0	0	4	5	3	5
Kultúrtörténeti/ kultikus jelentőség	5	5	5	0	0	0	0	3	4	1	5
Sérülékenység/ veszélyeztettség	1	1	1	5	4	1	2	5	3	3	1
Típusosság/ természetesség jelentősége	1	1	0	1	1	2	2	2	0	0	1
Oktatási/ ismeretterjesztési	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Összesen	35	37	29	20	17	20	20	31	30	23	20

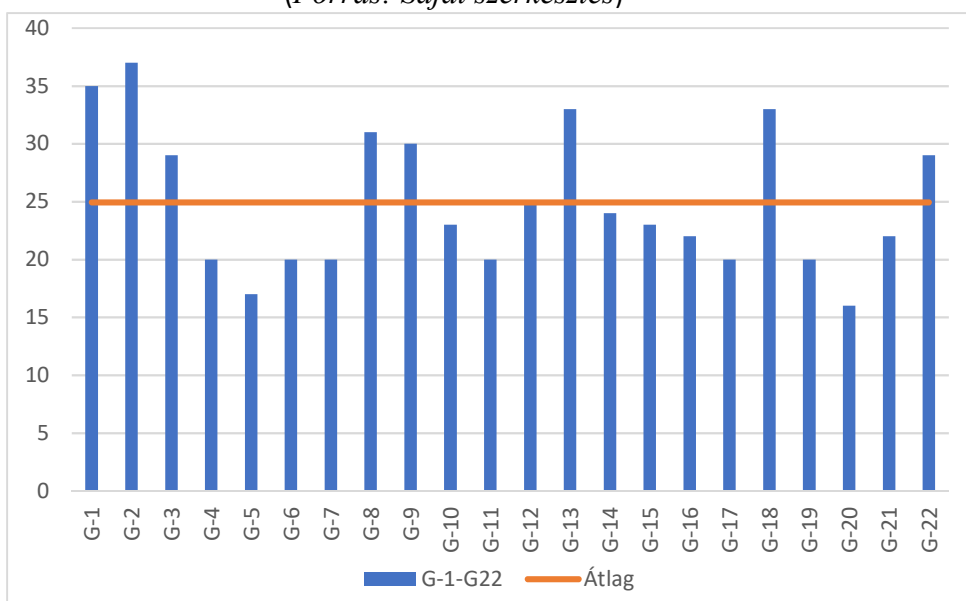
A táblázatokból a következő megállapítás, észrevétel vonható le. Az egyedi tájértékek, G-1-G-11-ig (2. táblázat) egy kivételével nem érték el a minimum értékhatárt. A G-5-ös jelzettel ellátott Tejcsarnok, 17 pont. Ami a másik táblázatot illeti (3. táblázat) G-12-G-22, itt is volt egy, ami nem érte el az alsó ponthatárt, személyes megítélésem szerint csak 16 pontot kapott, ez a G-20-as Erdésház.

3. táblázat Egyedi tájértékek értékelése a szabványnak megfelelően
(Forrás: Saját szerkesztés)

	G-12	G-13	G-14	G-15	G-16	G-17	G-18	G-19	G-20	G-21	G-22
Régiség/ ősiség	4	4	3	3	3	2	3	2	4	3	0
Hagyományörzési jelentőség nevezetesség	4	5	4	4	4	4	0	0	1	4	5
Ritkaság/egyediség/különlegesség	4	4	4	3	3	3	5	3	2	3	4
Tájszerkezet mozaikossága/ változatossága	1	1	1	1	1	1	5	4	1	1	1
Ökológiai jelentőség	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0
Homogenitást megtörő jelleg	1	3	2	1	1	1	3	4	0	1	1
Történelmi jelleg	3	5	4	1	1	1	0	0	3	1	5
Etnikai/ néprajzi jelentőség	4	5	3	3	3	3	2	3	3	3	4
Kultúrtörténeti/ kultikus jelentőség	2	3	2	4	4	4	0	0	0	4	3
Sérülékenység/ veszélyeztettség	1	1	1	2	1	1	4	4	1	1	1
Típusosság/ természetesség jelentősége	1	0	0	1	1	1	3	0	1	1	1
Oktatási/ ismeretterjesztési	0	2	0	0	0	0	3	0	0	0	4
Összesen	25	33	24	23	22	20	33	20	16	22	29

Az egyedi tájértékek, kivéve a G-5 és G-20 jelzésű objektumokat, mind elérték, illetve meghaladták a minimális 20-as ponthatárt. Ezek közül pedig a legtöbb pontot elért négy érték: G-2 (Harangláb és kereszt, 37 pont), G-1 (Gamási- Nagyboldogasszony templom, 35 pont), és 33 ponttal a G-13(I. világháborús emlékmű) és G-18-as (Gyurgyalag fészektelep).

1.Diagramm Öszpontszám átlag
(Forrás: Saját szerkesztés)

A fentiekben feltüntetett diagrammon (1.Diagramm) a kiválasztott 22 egyedi tájértéknek az összpontjai alapján kapott átlagot ábrázolja. A tájértékek G-1-től G-22-ig vannak feltüntetve. Az átlag: 25.

4. táblázat Összesítő táblázat
(Forrás: Saját szerkesztés)

Szám	Jelzet	Megnevezés	Az egyedi tájérték típusa
1.	G-1	Gamási-Nagyboldogasszony templom	1.1.1.3.
2.	G-2	Harangláb és kereszt	1.1.1.3.
3.	G-3	Kálvária, kálváriadomb	1.1.1.3.
4.	G-4	Régi istálló	1.1.3.2.
5.	G-5	Tejcsarnok	1.1.4.
6.	G-6	Vadgesztenyefák	2.2.2.1.
7.	G-7	Öreg Hársfa	2.2.2.1.
8.	G-8	Régi sírkövek	1.1.1.4.
9.	G-9	Vadépusztai temetőkereszt	1.1.1.3.
10.	G-10	Régi iskolaépület	1.1.1.1.
11.	G-11	Bene Kereszt	1.1.1.3.

12.	G-12	Állati erővel vontatott tűzoltókocsi	1.1.1.5.
13.	G-13	Első világháborús emlékmű	1.1.4.1.
14.	G-14	Dr. Lakos Károly emlékmű	1.1.4.1.
15.	G-15	Lubics Kereszt	1.1.1.3.
16.	G-16	Bodor Kereszt	1.1.1.3.
17.	G-17	Jazvinai kereszt	1.1.1.3.
18.	G-18	Gyurgyalag fészektelep	2.2.2.3.
19.	G-19	Vágóhíd	1.1.4.
20.	G-20	Régi erdészház	1.1.3.1.
21.	G-21	Szökendy kereszt	1.1.1.3.
22.	G-22	II.világháborús emlékfal	1.1.4.1.

A táblázat (4. táblázat) a Gamáson talált egyedi tájértékeket ábrázolja, azokat szám, jelzet, megnevezés és típus szerint csoportosítja.

Ezeket az adatokat az adatlapokon is feltüntettem.

5. Értékelés

5.1. Az egyedi tájértékek értékelése a szabványban megadottak szerint

Az egyedi tájértékeket rangsoroltam a kapott összpontszámok alapján. Az eredmény a következő táblázat (5. táblázat) szemlélteti.

5.táblázat Rangsor összpontszám alapján, Gamás egyedi tájértékei

(Forrás: Saját szerkesztés)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
G-2	G-1	G-13	G-18	G-8	G-9	G-3	G-22	G-12	G-14	G-15	G-10	G-16	G-21	G-17	G-19	G-4	G-6	G-7	G-11	G-5	G-20
37	35	33	33	31	30	29	29	25	24	23	23	22	22	20	20	20	20	20	20	17	16

A táblázat első sora a sorszámot tartalmazza. A második sorban az egyedi tájértékek jelzetei láthatóak, az utolsó, harmadik sorban, pedig az összesítés során szerzett pontszámok. A besorolás során nem volt olyan tájérték, amely 0 pontot kapott volna. Az elérhető legnagyobb pontszámot, 60, egyik objektum sem érte el. A z elért legnagyobb pontszámok: 37-33. Az első helyen a Harangláb és kereszt, G-2, a második helyen Gamási-Nagyboldogasszony G-1 áll, a harmadik helyen holtversenyben 33-33 ponttal az Első világháborús emlékmű G-13 és a Gyurgyalag fészektelep G-18 van. A legkevesebb pontot, 16 pontot a Régi erdészház, G-20, kapta.

Gamás egyedi tájértékeinek mennyiségi összesítése:

1.Kultúrtörténeti egyedi tájértékek:

1.1 Településsel kapcsolatos egyedi tájérték	2 db
1.1.3.Kultikus, vallás	10 db
1.1.4.Temetkezéssel kapcsolatos egyedi tájérték	1 db
1.3.Termeléssel kapcsolatos egyedi tájérték	2 db
1.4.Egyéb emberi tevékenységhez köthető egyedi tájérték	5 db

2.Természeti egyedi tájérték

2.2.Biológiai egyedi tájérték	
2.2.1.Növényegyed, növénycsoport	2 db
2.2.3.Állatok tartózkodására szolgáló hely	1 db

A felsoroltak alapján megállapítható, hogy a legtöbb tájérték a Kultúrtörténeti egyedi tájértékek közé tartozik (20 db). A természeti egyedi tájértékek közé pedig 3 db tartozik. Itt eltérés mutatkozik meg a számokban ugyan is az adatlapon a haranglábat és feszületet egyként kezelem, viszont a dolgozatban a felsorolásnál a keresztet a többi feszülethez csoportosítottam.

5.2. Tájértéket veszélyeztettsége

A tájértékeket, a saját meglátásom szerinti pontozás alapján, négy csoportba lehet osztani veszélyeztettségüket illetően:

- Megfelelő állapot
- Sérülékeny
- Veszélyeztetett
- Jelentősen veszélyeztetett

Megfelelő állapot: Gamási-Nagyboldogasszony templom (G-1), Harangláb és kereszt (G-2), Kálvária, kálváriadomb (G-3), Vadgesztenyefák (G-6), Bene kereszt (G-11) Állati erővel vontatott tűzoltókocsi (G-12), Első világháborús emlékmű (G-13), Dr. Lakos Károly emlékmű (G-14), Bodor kereszt (G-16), Jazvinai kereszt (G-17), Régi erdészház (G-20), Szökendy kereszt (G-21), II. világháborús emlékfal (G-22)

Sérülékeny: Öreg Hársfa (G-7), Lubics kereszt (G-15)

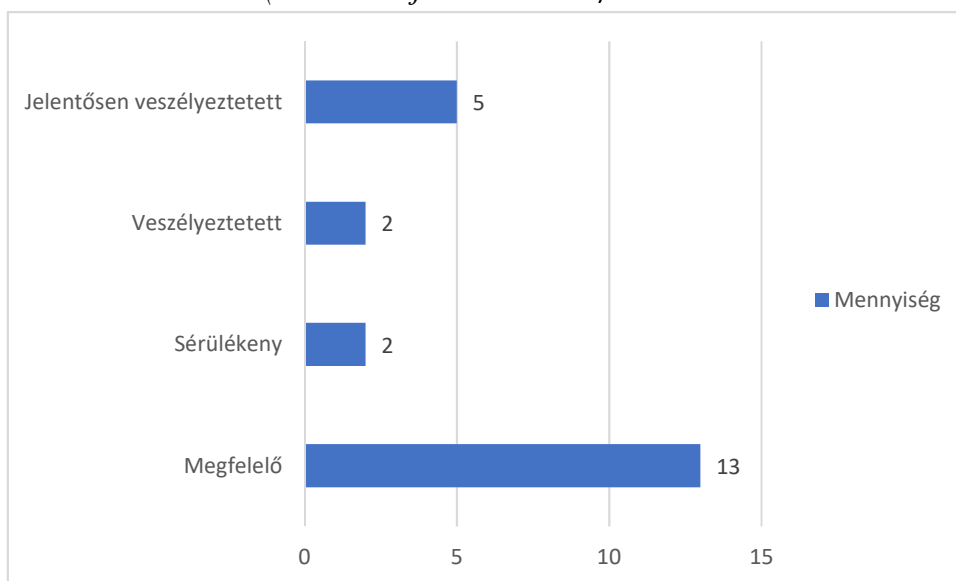
Veszélyeztetett: Vadépusztai temető kereszt (G-9), Régi iskolaépület (G-10)

Jelentősen veszélyeztetett: Régi istálló (G-4), Tejcsarnok (G-5), Régi sírkövek (G-8), Gyurgyalag fészektelep (G-18), Vágóhíd (G-19)

Az alább feltüntetett diagramon (2. Diagramm) is látszik, hogy a legtöbb tájérték Megfelelő állapotban van (13 db). Ez nem azt jelenti, hogy teljesen hibátlan, apróbb hibák ezeken is láthatók. Sérülékeny és veszélyeztetett csak pár darab van (4 db). Viszont a jelentősen veszélyeztetettek száma ennél csak picivel nagyobb, 5 db.

2. Diagram Tájéértékek veszélyeztettségi foka

(Forrás: Saját szerkesztés)

Fontos, hogy odafigyeljük értékeinkre. Jelen felmérés alapján a csoportosításból kiderül, hogy a megfelelő állapotban vannak az egyedi tájértékek többségben. Ez nem azt jelenti, hogy ezek nincsenek veszélyeztetve, a jövőben meg is sérülhetnek. Feladatunk, hogy az idő előrehaladtával a sérülékeny, veszélyeztetett és jelentősen veszélyeztetett egyedi tájértékeket megóvjuk, felújítsuk. A megfelelő állapotúakat pedig legalább hasonló formában és minőségben megőrizzük az utókor számára.

6. Javaslatok

Az adatlapokon is feltüntetett egyik pont az egyedi tájértékekkel kapcsolatos szükséges intézkedés, javaslatok. Ezeken az adatlapokon egy általános leírást írtam arról, hogy mely beavatkozások lennének szükségesek az egyes tájértékek esetében, viszont a beavatkozás mértékét és annak idejét nem tüntettem fel. A beavatkozásokat, azok mértékét megdelelően osztottam el.

- a) Rövid időn belüli intézkedések: a jelentősen veszélyeztetett értékekre vonatkozik.
- b) Mérsékelt időn belüli intézkedések: a sérülékeny és a kevésbé veszélyeztetett egyedi tájértékekre vonatkozik, melyeknél az intézkedés elkerülhetetlen, de nem szükséges az azonnali.
- c) Hosszú távú intézkedések: ebben a kategóriában az értékek megfelelő állapotban vannak, de rendszeresen ellenőrizni kell őket, állapotukat felmérni, szükség szerint azonnal közbeavatkozni.

a) Rövid időn belüli intézkedések: ide azt az öt darab tájértéket soroltam, melyeket a jelentősen veszélyeztetett csoportba tartoztak, a minősítés szerint. Megnevezve: Régi istálló (G-4), Tejcsarnok (G-5), Régi sírkövek (G-8), Gyurgyalag fészektelep (G-18), Vágóhid (G-19). A G-4 azonnali beavatkozást igényel. A tetőszerkezet beomlott. A falak is szörnyű állapotban vannak. A megóvás érdekében jelen esetben egy teljes restaurálást igényel. A G-5 és G-19 esetében hasonló állapotok uralkodnak. Mindkét objektumot a természeti erők, valamint az elburjánzó növényzet veszélyezteti. A G-5 tetőszerkezete elévült, megrongálódott, a falak leázás miatt elrepedeztek. Azonnali beavatkozást igény, falakat helyreállítani, tetőszerkezetet kijavítani. Mindkét épületnél a növényzetet, az elburjánzó borostyán (*Hedera helix*)

G-18-as estében szintén a természeti erőkkel szemben szükséges a fellépés. A partoldal, ahol a fészektelepek vannak ki vannak téve a szélnek és az erózióknak. A nagy mezőgazdasági gépek folyamatosan ott közlekednek, az utat összetapossák. A folyamatos gazdaság növekedése miatt egyre nagyobb gépekkel mozognak és ezeknek a gépeknek az utat meg kell szélesíteni, s ezen útjavítások veszélyeztetik a madarak élővilágát. Megoldást jelentene a nagy gépek kitiltása, illetve új útvonal kijelölése számukra.

b) Mérsékelt időn belüli intézkedések: ide négy értéket soroltam, Öreg Hársfa (G-7), Lubics kereszt (G-15), Vadépusztai temető kereszt (G-9), Régi iskolaépület (G-10). Ezen értékeknél azonnali beavatkozás nem szükséges, de állapotukat időről időre ellenőrizni kell. A G-7 esetében, a fa korára tekintettel, ágak metszése, a fa környékének rendben tartása. A G-9 és G-15 esetében kisebb karbantartási munkálatok, állapot megóvása. G-10 a fatető szerkezet javítása, tetőcserép cseréje.

c) Hosszú távú intézkedések: ide a megfelelő állapotú értékek tartoznak. G-1, G-2, G-3, G-6, G-11, G-12, G-13, G-14, G-16, G-17, G-20, G-21, G-22. Itt nincs szükség beavatkozásra. Időközönként állapotfelmérés, ellenőrzés.

A dolgozatom nem csak azért készült el, hogy lakhelyem egyedi tájértékeit besoroljam, és kategorizáljam. Remélem, hogy az értékek megóvása mellett sikerült megismertetnem a történelmi múltunkat és jelenünket, és ezzel ezen értékek megőrzésének utat engedhettem. A munkámban szereplő egyedi tájértékek mind valamilyen értékkel rendelkeznek a közösség számára, legyen az vallási, összetartozási vagy személyes érzés. *„A Földet nem apáinktól örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön”* (Davis Brower) A környezetvédelmi aktivista híres mondása az egyedi tájértékekre is igaz, így fontos, hogy azokat megfelelő állapotban megőrizzük utódaink számára, hogy a jövőben ők is érezhessék eme felemelő érzést mellyel a közösség értékei rendelkeznek.

Mindezért dolgozatomat fel szeretném ajánlani lakhelyem számára, valamint a szomszédos falvak részére (Látrány, Mernye, Somogybabod, Somogytúr).

Remélem, hogy munkám az eljövendőkből a település hasznára lehet:

- Természetvédelmi célra (értékek és élőhelyek megőrzése, védelme)
- Hagyományőrzési, oktatási célra (gyermekek honismereti tudásának kibővítése, kiállítások, ünnepségek)
- Pályázatok (az önkormányzati pályázatok számára-pénzügyi finanszírozás: településfejlesztés, értékek megőrzése)
- TÉKA program segítése (A katasztrozálási anyag nyilvántartásba vétele)
- Kutatómunkák, tudományos célra (archívum, régészek, néprajzkutatók, természetvédő egyesületek, történészek, levéltár, erdészet, valamint néprajzkutatók számára)
- További kutatási célokra, melyek hozzájárulnak az értékek további megőrzésére és új értékek feltárására, védelmére és nyilvántartásba vételére.

Az egyedi tájértékek összegyűjtésével, kataszterezésével írásos hagyaték készül az utókor számára. Mellyel megismertethetjük velük a nagy letűnt időket, hagyományokat, egy közösséghez való tartozás érzetét. Célom, hogy a dolgozat segítségével mind a jövő nemzedékének, mind a jelen élőknek segítsék megtanítani, megismertetni értékeinket, felkelteni a figyelmet a természetvédelemre.

Azért említettem meg a jelenlegi lakosságot is, mivel egyedül mindezt véghez vinni lehetetlen, szükség van arra, hogy tudatosodjon bennük milyen fontos az egyedi tájértékeink megőrzése. Akár egy picit odafigyeléssel mennyit lehetne tenni közösségünkért és rejtett kincseiért. Bebizonyítani azt, hogy bár a falu kicsi, és dombok leplezik, megéri a szakemberek számára felfigyelni és foglalkozni vele. Feladatom, hogy felnyissam a szemüket arra, hogy igen itt is élnek emberek itt is vannak kincsek, rejtett szépségek. Nem csak pár ház, egy elszuhanó elágazás.

Dolgozatommal támaszt szeretnék nyújtani a helyi önkormányzatnak, valamint a szakemberek és további érdeklődők számára is bepillantást engedni a mi kis falunk életébe, hogy megismerhessék értékeit.

7. Összefoglalás

A dolgozatom készítéskor áttanulmányozott írásos hagyatékok, valamint a régészeti ásatások rávilágítottak arra, hogy a településnek történelme van egészen az őskortól, a római és középkoron át napjainkig. Az R67-es főút építésekor talált régészeti maradványok, településlenyomatok arra engednek következtetni, hogy a község területén már az ókorban, a kelták idejében is laktak itt emberek. Írásos bizonyítékok is vannak a Római Birodalom korából, miszerint már akkor is egy lakott település volt itt. A kutatás során ráébredtem arra, hogy a településnek megannyi érdekes és különleges értéke van. Úgy gondoltam ezeknek érdemes lenne utánanézni. Kíváncsivá tett vajon, ha ezen értékeket összegyűjteném milyen egyéb titkokat és kincseket fedezhetnék még fel, mely a legtöbb ember számára nem észrevehető. A közösség sokak számára lényegtelen, elhanyagolható. Célom, hogy az itteni egyedi tájértékek összegyűjtésével megismertethetem a falum történelmét és különlegeségeit. Valamint egyben ez egy értékmegőrzés is, hogy a falu kultúrtörténeti és természeti egyedi tájértékei nem menjenek feledésbe, az utókor számára is fennmaradjanak. Kezdetben megismerkedtem a kataszterezéssel, mint fogalommal. A magyar állam természetvédelmi honlapján rengeteget olvastam a témával kapcsolatban. Felfedeztem a magyar TÉKA programot. Miután felkutattam az ide tartozó szabványt és jogszabályokat, láttam neki a kutatómunkának. Először fejben összegyűjtöttem, hogy mely objektumok, értékek lennének érdemesek a kataszterezésre. Közben falubeliectől is kértem tanácsot. Az értékek felkutatása közben is találtam további kincseket, így listám bővült. A szakdolgozatom és az adatlapok elkészítése során próbáltam minél több információt összegyűjteni, legyen az szóbeli elbeszélés, írásos hagyatékok. Sajnos csak nagyon kevés irodalmi munka állt rendelkezésemre, így a kezdetekben rengeteg nehézségbe ütköztem, melyeken végül átküzdöttem magam.

A település történelmét írásos hagyatékokból, felmérésekből igyekeztem igazolni, melyekre archívumban, adattárakban és Oláh Ágota internetes blogjában találtam választ. A kiválasztott értékeket felkerestem, miután terepszemlét tartottam több képet is készítettem róluk, majd egy térképen megpróbáltam bejelölni a pontos helyüket. Az általam kiválasztott objektumok Gamás bel- és külterületéről (Vadépuszta) származnak. Ezek után adatgyűjtésbe kezdtem, az újabb és újabb információkat pedig folyamatosan jegyzeteltem az adatlapokra. Célom, hogy az általam kiválasztott tájértékek nyilvántartásba kerülhessenek és egyedi tájérték kataszterezés készüljön. A közösség határain belül a választásom huszonkettő értékre esett. Ezeket az értékeket a magyar szabvány szerint pontoztam, minősítettem. A tájértékeket 12 meghatározás szerint lehet

minősíteni (veszélyeztettség, ritkaság, történelmi, tudományos, kultúrtörténeti stb. jelentőség)

A minősítés során összesen 60 pont adható, ebből legalább 20 pontot kell elérni, hogy a kiválasztott érték be kerülhessen a nyilvántartásba. Az általam kiválasztott értékek közül kettő kivételével meghaladta a minimum kritériumot. A minősítés saját meglátásom szerint történt. Ennek függvényében levonható az az általános megállapítás, hogy a területen vannak egyedi tájértékek. A besorolásból kiderült, hogy az értékek többsége Kultúrtörténeti egyedi tájérték, a maradék kisebb része pedig Természeti egyedi tájérték. Ezek után elkészült egy táblázat, mely összesítő lapként szolgál. Az összesítés ismerteti az egyedi tájértékek sorszámát, jelzetét, megnevezésüket és a típusukat. Az összesítés után az értékeket rangsoroltam, a kapott értékelési pontszám szerint. A legtöbb pontot a Harangláb és kereszt, G-2, kapta 37 pont. Ezután egy mennyiségi összesítőt készítettem. A következőkben négy szempont alapján megállapítottam a veszélyeztettségi szintjüket (Megfelelő, Sérülékeny, Veszélyeztetett, Jelentősen veszélyeztetett). Melyek eredményét diagrammon szemléltettem (2.Diagramm). A bemutatásból, felsorolásból jól kitűnik, hogy a legtöbb érték megfelelő állapotban van, bár ez nem azt jelenti, hogy mindegyik teljesen ép, kisebb szépséghibákkal rendelkeznek. A többi objektum személyes meglátásom szerint állagmegóvást, és javítást igényelnek. Ezen intézkedések egyes értékeknél lényegesek lennének, mivel az idő előrehaladtával állapotuk rosszabbodhat, esetleg visszafordíthatatlanul károsodhatnak. A beavatkozások szükségességhez értetődően három csoportra osztottam: rövid időn belüli intézkedések, mérsékelt időn belüli intézkedések, valamint hosszú távú intézkedések. A csoportosításból kitűnik, hogy öt érték szorul azonnal beavatkozásra, melyet rövid időn belül orvosolni kellene. A dolgozatom végeztével arra a meghatározásra jutottam, hogy a közösség határain belül van, illetve vannak olyan egyedi tájértékek, melyek a hivatalos nyilvántartásba bekerülhetnek.

Remélem, hogy dolgozatommal kellő betekintést nyújthattam kicsiny falum történelmébe és megismertethettem egyedi kincseit. A jövőben törekszem arra, hogy eme értékek az utókor számára is fennmaradjanak. Fel szeretném kelteni a figyelmet fontosságukra, hogy ne csak közömbösséggel forduljanak feléjük. Nekem és másoknak ez a település nagy jelentőséggel bír. Bízok abban, hogy ezzel a katasztrozéssal segíthetek a falu fejlesztésében és értékeinek megőrzésében.

8. Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom konzulensemnek Dr. Pál-Fám Ferencnek, hogy szakértelmével és tanácsaival támogatta munkámat.

Külön köszönettel tartozom szüleimnek Németh Istvánnak és Németh-Valkó Andreának, amiért támogattak, tanácsokkal láttak el, és hogy információkat, történeteket meséltek el a településsel kapcsolatban. A dolgozatom, és az adatlapok elkészítéséhez segítséget kaptam gamási származásúaktól, név szerint Oláh Ágotától, Lukácsné Henézi Klárától, Kovácsné Valkó Zsuzsától és Hangyál Mártától. Az önkormányzattól is kaptam segítséget Pappné Dombai Vera személyében.

Köszönöm nekik.

9. Irodalomjegyzék

Arch.et.bme.hu: http://arch.et.bme.hu/arch_old/epitesz5.html [2023. szept.25.]

Archeodatabase.hum.hu: <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/rkm> [2023. okt.2.]

Dr. Draveczy Balázs (1966): A Somogy megyei muzeológiai kutatás története, Ripp-Rónai Múzeum, Kaposvár, 84. p.

Erdélyi-Tóth Szilvia (2016): A táji értékek felvételezésének módszertani kéréssei a Központi-Cserhát kistáj példáján, Doktori értekezés tézisei, Földtudományi Doktori Iskola,

Fehértői Katalin (2004): Árpád-kori személynévtár (1000-1301), Akadémiai Kiadó, Budapest, 886. p.

Gamasfalu.hupont.hu: <http://gamasfalu.hupont.hu/34/vilaghir-a-tuskosi-bika> [2023. okt. 11.]

Gamastortenete.blog.hu:

<https://gamastortenete.blog.hu/search?searchterm=kereszt&searchmode=or&submit=Keres%C3%A9s> [2023. szept.]

Hana Vavrouchová, Petra Fukalová, Hana Svobodová, Jan Oulehla and Pavla Pokorná (2021): Mapping Landscape Values and Conflicts through the Optics of Different User Groups, Land,MDPI, 20. p.

Hunmix.hu: <https://hunmix.hu/telepules/gamas-kozseg.html> [2023.okt. 4.]

Király Anna (1954): NA-42, Tartalmi Monográfia, 10. p.

Kis Gábor, Tóth Szilvia, Sikabonyi Miklós, Dr. Horváth Gergely (2011): Mindennapi Kisemlékeink Megőrzéséért, Útmutató az egyedi tájértékek kataszterezéséhez, TÉKA, Budapest, 44. p.

Kovács Éva [N.a.]: Gamás birtok leírása a Tihanyi összeírásban, 11. p.

Kurtz Géza: A cs. és kir. Albrecht főherceg 44. gyalogezred története 2. adattár, Budapest, 165. p.

Marinov Bence: (2020) VELÉNY EGYEDI TÁJÉRTÉKEINEK KATASZTEREZÉSE, Szakdolgozat, MATE Kaposvári Campus

Mek.oszk.hu: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-1685.html> [2023. okt. 11.]

Mepar.hu: <https://mepar.mvh.allamkincstar.gov.hu/#/viewer> [2023. szept. 27.]

Mi újság Gamáson, (2014) XVIII. évfolyam, 1. szám, 2-3. p.

Mi újság Gamáson, (2014) XVIII. évfolyam, 2. szám 2. p.

Mi újság Gamáson, (2014) XVIII. évfolyam, 3. szám, 5. p.

Mi újság Gamáson (2023) XXVII. évfolyam, 8. szám szeptember 2-3. p.

Mi újság Gamáson (2023) XXVII. évfolyam, 10. szám október II. 2. p.

Mkogy.jogtar.hu: <https://mkogy.jogtar.hu/> [2023. okt. 5.]

MSZ (2009): Magyar Szabvány 20381:2009. Egyedi tájértékek kataszterezése

Palosepiteszet.hu: <http://www.palosepiteszet.hu/del-dunantul-palos-kolostorai/kisbate/>

[2023. szept. 25.]

Refeklezsiak.gportal.hu: <https://refeklezsiak.gportal.hu/gindex.php?pg=29035144> [2023. okt.11.]

Régészeti kutatások Magyarországon 2003 (2004), Budapest, 346. p.

Régészeti kutatások Magyarországon 2009, (2010), Budapest, 403. p.

Régészeti kutatások Magyarországon 2014 (2021), Budapest, 216. p.

Sematizmus.veflevertar.hu: <https://sematizmus.veflevertar.hu/node/11952> [2023. szept. 25.]

Somogy.hu: <https://somogy.hu/somogyrol/cimertar/gamas.html> [2023. okt. 11]

Somogyi Hírlap (2004), 15. évdőfolyam, 56. szám, 4. p.

Szentgyörgyi Rudolf (2014), A Tihanyi Apátság Alapítólevele 1., Budapest, Elte Eötvös Kiadó, 119. p. (ISBN 978 963 284 5463)

Természetvédelem.hu: <https://termeszetvedelem.hu/egyedi-tajertekek/> [2023. okt. 5.]

Uzenetblogol.blog.hu: <https://uzenetblogol.blog.hu/2017/04/28/gamas> [2023. szept. 25]

Wikipedia.org: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Gam%C3%A1s> [2023. okt. 20.]

Wikipedia.org: https://hu.wikipedia.org/wiki/Kretschmer_L%C5%91rinc [2023.okt. 4.]

Zelliger Erzsébet (2005) A Tihanyi Alapítólevél, Pannonhalma, 72. p.

10. **Ábrák és táblázatok jegyzéke**

A szakdolgozatban szereplő ábrák:

1. kép: Gamás, földbirtok megoszlás 1945 előtt	8. o.
2. kép: Gamás, a településen lévő 12 tájérték jelölése	14. o.
3. kép: Vadépuszta, 10 egyedi tájérték jelölése	16. o.
4. kép: Gamás magyarországi vaktérképen	17. o.
1. diagramm: Öszpontszám átlag	25. o.
2. diagramm: Tájértékek veszélyeztettségi foka	29. o.

A szakdolgozatban szereplő táblázatok:

1. táblázat: Tájértékek értékelése a 12 szempont alapján	22. o.
2. táblázat: Egyedi tájértékek értékelése a szabványnak megfelelően	24. o.
3. táblázat: Egyedi tájértékek értékelése a szabványnak megfelelően	24. o.
4. táblázat: Összesítő táblázat	25-26. o.
5. táblázat: Rangsor összespontoszám alapján, Gamás egyedi tájértékei	27. o.

11. Függelék

(Függelék 1.) – EGYEDI TÁJÉRTÉKEK ADATLAP (22 db)

(Függelék 2.) – Nyilatkozat (2 db)

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-1

Az egyedi tájérték megnevezése: Gamási-Nagyboldogasszony templom

Típusa: 1.1.1.3.

Pontos helyszín: Gamás Fő utca 87.

Helyrajzi szám: Gamás 500

EOV-koordináta: X: 551578 Y: 142526

Tulajdonos: Katolikus Egyház

Kezelő: Katolikus Egyház

Főbb jellemzők: A Gamási- Nagyboldogasszony templomot 1814-ben építették, és késői barokk stílusban épült. A falunak már az 1220-as években is volt temploma, ennek a maradványait felhasználva építették az új katolikus templomot. Majd a későbbiekben (1886) átépítették. Sajnos 1947. 07.07-én a templom tornyába villám csapott és leégett. Az esetet egy gamási lakos, bizonyos Paksi Lajos fényképen meg is örökölte. 1947-ben a leégett tornyot újjáépítették. Újjáépítésében az egész falu közreműködött köztük Biczi Gyula esperes is. A templom teljes felújítása csak a 200. évfordulójára fejeződött be. Mind a külső fal részét, mind a belső falakon lévő festményeket és szobrokat is restaurálták.

(Képet készítette: Bognár Félix)

Kor, keletkezés időpontja: 1814

Állapot minősítése, veszélyeztettség: A katolikus templom jó állapotban van.

A Tulajdonos állásfoglalása:

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Oláh Ágnes

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-2

Az egyedi tájérték megnevezése: Harangláb és kereszt

Típusa: 1.1.1.3.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta

Helyrajzi szám: 073/19 hrsz.

EOV-koordináta: X: 554428 Y:140368

Tulajdonos: Gamás Önkormányzat

Kezelő: Gamás Önkormányzat

Főbb jellemzők: A harangláb és a feszület Vadépuszta területén, a központban található. Misézőhelyként van feltüntetve. A harangláb viszonylag jó állapotban van, bár festésre szorul. A feszületet 1997-ben állította Gamás Önkormányzata. Felirat: „Örök Királyunk, Szent Urunk, kezünk munkáját kísérje áldásod, joságod mindig” A keresztet Halottak napján és az egyház két legnagyobb ünnepekor (karácsony, húsvét) több vallásos ember is felkeresi, hogy gyertyát gyújthassanak.

Kor, keletkezés időpontja:

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Állapota megfelelő, bár a harangláb renoválásra szorul.

Az Önkormányzat állásfoglalása: Rendszeresen karbantartják

Szükséges intézkedés: A harangláb fala újra vakolásra szorul.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella, Gamás Önkormányzat

Adatfelvétel időpontja: 2023. április 25.

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-3

Az egyedi tájérték megnevezése: Kálvária, kálváriadomb

Típusa: 1.1.1.3.

Pontos helyszín: Gamás, templom mögött

Helyrajzi szám: Gamás 495/7

EOV-koordináta: X: 551652 Y: 142548

Tulajdonos: Gamás Önkormányzat

Kezelő: Gamás Önkormányzat

Főbb jellemzők: A kálvária 2015-ben épült az önkormányzat kezdeményezésének hatására. Valamint gamási származású Tomity Istvánné és családja támogatásával. A kálváriadomb állapota megfelelő. Jézus keresztútját ábrázolja. A kálvária a templom mögötti fás területen helyezkedik el. (Maga a kálvária szó a latin „koponya” szóból ered. Jézus idejében pedig a kivégzések helye volt.)

Kor, keletkezés időpontja: 2015

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van, nincs veszélyeztetve.

Az Önkormányzat állásfoglalása: rendszeresen karbantartja

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-4

Az egyedi tájérték megnevezése: Régi istálló

Típusa: 1.1.3.2.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta

Helyrajzi szám:

EOV-koordináta: X: 554125 Y: 140132

Tulajdonos: Agrofema Kft.

Kezelő: Agrofema Kft.

Főbb jellemzők: Az istállónak a TSZ idejében volt jelentősége. Napjainkban már elhagyatott és elhanyagolt. A falak több helyen összedőltek a teteje beszakadt. A major területén lévő épületeket közveszélyesnek nyilvánították. A jelenlegi tulajdonost az épületek lebontására kötelezték. Az épületekből már csak az istálló maradt meg. A majorságot 1989-es privatizációt követően került az Agrofema tulajdonába.

Kor, keletkezés időpontja: 1900-as évek

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Rossz állapotban van. Erősen veszélyeztetett. Teljes felújítást igényelne.

A Tulajdonos állásfoglalása: nincs velük kapcsolatban érdekeltség

Szükséges intézkedés: Teljes restaurálást igényelne. Javasolt: újra falazás és új tető építése.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella, Dr. Fenyvesiné Mater Gyöngyi

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-5

Az egyedi tájérték megnevezése: Tejcsarnok

Típusa: 1.1.4.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta

Helyrajzi szám: Gamás 073/5

EOV-koordináta: X: 554439 Y: 140242

Tulajdonos: Agrofema Kft.

Kezelő: Agrofema Kft.

Főbb jellemzők: Az 1900-as években volt jelentős szerepe. Ebben az időszakban a legtöbb háznál volt tehén.

A tejet itt gyűjtötték össze, és árulták. Az épület az 1989-es privatizációt követően az Agrofema Kft. tulajdonába került. A cég nem kívánt vele foglalkozni. Jelenleg üresen áll.

Kor, keletkezés időpontja: 1900-as évek

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Állapota, már nem igazán megfelelő. Leginkább az egyre növekvő borostyán és a természeti erők veszélyeztetik

A Tulajdonos állásfoglalása:

Szükséges intézkedés: Teljes felújítást igényelne. Javasolt: tetőjavítás.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella, Dr. Fenyvesiné Mater Gyöngyi

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-6

Az egyedi tájérték megnevezése: Vadgesztenyefák

Típusa: 2.2.2.1.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta játszótér

Helyrajzi szám: 073/18

EOV-koordináta: X:554436 Y:140311

Tulajdonos: Gamás Önkormányzat

Kezelő: Gamás Önkormányzat

Főbb jellemzők: A három vadgesztenyefa (Aesculus) már nemzedékek óta Vadépuszta egyik jellegzetessége. A fák a kis játszótér szélén, az utcaszinten állnak.

Kor, keletkezés időpontja:

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban vannak.

Az Önkormányzat állásfoglalása: rendszeresen karbantartja

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023 április

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-7

Az egyedi tájérték megnevezése: Öreg Hársfa

Típusa:2.2.2.1.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta régi iskola és könyvtár mellett

Helyrajzi szám: 073/18

EOV-koordináta: X: 554430 Y: 140361

Tulajdonos: Gamás Önkormányzat

Kezelő: Gamás Önkormányzat

Főbb jellemzők: Az öreg hársfa (Tilia) Vadépuszta egyik jellegzetes fája. A fa a régi iskolaépület és a harangláb között helyezkedik el. Életkorát pontosan nem tudjuk megállapítani. Feltételezhetően a papi birtokság ideje alatt ültették.

Kor, keletkezés időpontja: ismeretlen

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van. Az öreg, száraz ágak miatt az időjárás viszonyai lehetnek káros hatással rá.

Az Önkormányzat állásfoglalása: rendszeresen karbantartja

Szükséges intézkedés: Az öreg ágakat le kellene metszeni, az ősszel lehulló nagy mennyiségű levelet összeszedni.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh István, Gamás Önkormányzat

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-8

Az egyedi tájérték megnevezése: Régi sírkövek

Típusa: 1.1.1.4.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta temető

Helyrajzi szám: 074

EOV-koordináta: X:554184 X:140240

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: A vadépusztai temető nyugati oldalán találhatóak ezek a régi sírok. A sírokon az írás a legtöbb esetben már alig, vagy egyáltalán nem olvasható. A régi nyughelyek nagyobb részét teljesen benőtte a temető mögött húzódó cserjés. Az egyik fejfán olvasható évszám alapján az ott nyugvó személy 1881-es születésű volt, de feltételezhetően a fás terület mélyén még öregebb sírok is találhatóak, talán még a régi apátság idejéből. A vallási hovatartozás többségében katolikus. A sírok az elhunytak leszármazottjainak tulajdonába kerülnek. Ők a felelősek a sírok karbantartásáért. Maga a temető önkormányzati tulajdon, karbantartását is az önkormányzat végzi.

Kor, keletkezés időpontja: ismeretlen, feltehetőleg 1800-as évek leginkább

Állapot minősítése, veszélyeztettség: A sírok rossz állapotban vannak. Az egyre jobban terjeszkedő cserjés rész folyamatos veszélyt jelent.

Az Önkormányzat állásfoglalása: a temetőt rendben tartja, a sírokat a hozzátartozók rendezik

Szükséges intézkedés: A fás terület kivágása. A nagy gaz levágása. A terület teljes kipucolása.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella, Gamás Község Önkormányzata

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-9

Az egyedi tájérték megnevezése: Vadépusztai temető kereszt

Típusa:1.1.1.3.

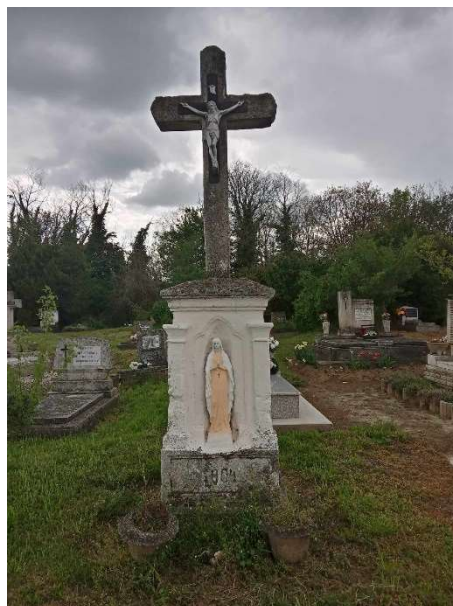
Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta temető

Helyrajzi szám: 074

EOV-koordináta: X: 554208 Y: 140247

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: A feszület (Krisztus teste függ rajta) a vadépusztai temetőben található. 1904-ben készült. A feszület egyszínű sötét és világos szürke, egyedül a kifeszített Krisztus alatt imádkozó Szűz Mária ruhája barack színű.

Kor, keletkezés időpontja:1904

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Viszonylag jó állapotban van. A kereszt nagy részét benőtte a moha.

Az Önkormányzat állásfoglalása: Évente 1-2 alkalommal levágja a fűvet.

Szükséges intézkedés: A keresztet meg kellene tisztítani. Az előtte lévő virágtartokba új növényeket ültetni.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023 április

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-10

Az egyedi tájérték megnevezése: Régi iskolaépület

Típusa: 1.1.1.1.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta

Helyrajzi szám: 073/19

EOV-koordináta: X: 554394 Y: 140336

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: Az épület a régi időkben iskolaként szolgált, egészen az 1900-as évekig. A falusiak elmondási szerint az épület abból az időből származik, amikor a kolostor itt állt. Ma már üresen áll. Az évek során további épületrészeket építettek hozzá, melyek különböző funkciókat látnak/láttak el (könyvtár, orvosi rendelő, kocsmá, kisbolt). Pár évvel ezelőtt egy pályázat keretében az önkormányzat a falakat külső szigeteléssel láttatta el és műanyag nyílászárókkal. A tető viszont egyre rosszabb állapotban van, melyeken az idei évi nagy viharok csak rontottak.

Kor, keletkezés időpontja:

Állapot minősítése, veszélyeztettség: A külső falak állapota megfelelő. A leeső cserepek közveszélyesek.

Az Önkormányzat állásfoglalása: elvárásoknak megfelelően van tartva

Szükséges intézkedés: A teljes tetőszerkezetet újjá kellene építeni, új cserepet tetetni rá.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-11

Az egyedi tájérték megnevezése: Bene kereszt

Típusa: 1.1.1.3.

Pontos helyszín: Gamás templom előkert

Helyrajzi szám: Gamás 500

EOV-koordináta: X:551578 Y: 142526

Tulajdonos: Katolikus Egyház

Kezelő: Katolikus Egyház

Főbb jellemzők: A kereszt a Gamási-Nagyboldogasszony templom előkertjében áll. 1873-ban állította Isten Dicsőségére Bene János. A feszületet a körülötte lévő bokrok kezdik benőni. A kereszt felületén a festék megkopott. A felírat is megkopott, kissé nehezen olvasható.

Kor, keletkezés időpontja: 1873

Állapot minősítése, veszélyeztettség: A rendeltetésének megfelelő állapotban van. Nincs veszélyeztetve.

A Tulajdonos állásfoglalása:

Szükséges intézkedés: A körülötte lévő bokrokat kellene megritkítani, a keresztet újra festeni.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Oláh Ágnes, Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023 szeptember

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-12

Az egyedi tájérték megnevezése: Állati erővel vontatott Tűzoltókocsi

Típusa:1.1.1.5.

Pontos helyszín: Gamás fő utca, IKSZT mellett

Helyrajzi szám: Gamás 96

EOV-koordináta: X: 551557 Y: 142526

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: Az 1500-as évektől kezdve a települések nagyobb részén örök, úgynevezett bakterek vigyáztak a lakók épségére. Az éjszaka folyamán óránként, kiabálva tájékoztatták az embereket az idő múlására. De ők figyelmeztették a lakókat tűz esetén is. 1866-ban gróf Széchenyi Ödön indítványozására létrehozták a Magyar Tűzoltóságot, és jóváhagyták a Pesti Önkéntes Tűzoltóság alappilléreit. 1888. tűzrendészeti kormányrendelet. A rendelet kötelelessé tette a települések önkormányzatait a tűzvédelemre. Gamáson 1931-től az Önkéntes Tűzoltó Egyesület parancsnoka Hangyál Géza volt. Azonban az 1936-ban kiadott x. törvénycikk elrendelte a háború előtt létrejött minden tűzoltósági szövetkezet, szervezet eltörlését. Gamáson a régi tűzoltó szertár leromlott, és elbontották, helyén ma játszóter áll. Az egykori egyesületből már csak a lovas tűzoltókocsi maradt. A kocsit kezdetben a Gamási Általános Iskola udvarán a régi mozi helyén állították ki. Az elmúlt években új festést kapott, és áthelyezték a Fő utca mellé.

Kor, keletkezés időpontja: 1934

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van

Az Önkormányzat állásfoglalása: rendszeresen karbantartja

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Oláh Ágnes

Adatfelvétel időpontja: 2023 szeptember

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-13

Az egyedi tájérték megnevezése: Első Világháborús emlékmű

Típusa: 1.1.4.1.

Pontos helyszín: Gamás, Hősök tere

Helyrajzi szám: Gamás 153

EOV-koordináta: X:551557 Y:142477

Tulajdonos: Gamás Község

Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: Az emlékművet az első világháborúban elesett gamási lakosok emlékére emelték Horváth Lajos, valamint itthoni és amerikai gamásiak kezdeményezésére. A szobor építését 1923-ban kezdték meg, és 1924. október 24-én ünnepélyes keretek között adták át. Szobor készítője: Somogyi Sándor. A szobor egy elesett katonát ábrázol, aki a halálos lövést követően a földre zuhan. A hősök szobra, ahogy a faluban nevezik, összesen 104 millióba került. Az emlékmű hátoldalán az elesettek neve van belevésve (118 név). Az emlékművet 2017-ben felújították és adták át.

Kor, keletkezés időpontja: 1923-1924.

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő, szép állapotban van.

Az Önkormányzat állásfoglalása: Rendszeres karbantartás.

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Oláh Ágota

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-14

Az egyedi tájérték megnevezése: Dr. Lakos Károly emlékmű

Típusa: 1.1.4.1.

Pontos helyszín: Gamás, hősök tere

Helyrajzi szám: Gamás 153

EOV-koordináta: X: 551557 Y: 142486

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzat

Kezelő: Gamás Község Önkormányzat

Főbb jellemzők: Dr. Lakos Károly (1914-1956) Az 1956-os forradalom hősi halottja, aki Budapesten a köztársaság teri harcok során orvosi hivatásának teljesítése közben életét áldozta a magyar szabadságért. Október 23.-án itt szoktak megemlékezést tartani a forradalomról.

Kor, keletkezés időpontja: 2017

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van

Az Önkormányzat állásfoglalása: Rendszeres karbantartás.

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023 szeptember

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-15

Az egyedi tájérték megnevezése: Lubics Kereszt

Típusa: 1.1.1.3.

Pontos helyszín: Gamás, Kolozsvári utca végén

Helyrajzi szám: Gamás 177

EOV-koordináta: X: 551439 Y: 142310

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: Isten Dicsőségére emeltette Lubics György és neje Horváth Anna. Fiuknak a Világháborúból való szerencsés hazajövedele emlékére 1927-ben.

Kor, keletkezés időpontja: 1927

Állapot minősítése, veszélyeztettség: A kereszt környezete tisztán van tartva. Az alapkövet néhol moha fedi, az egész kereszten mállik le a festék.

Az Önkormányzat állásfoglalása: Az állító család leszármazottjai rendszeresen karbantartják.

Szükséges intézkedés: A keresztet és az alapkövet is újra kellene festeni.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-16

Az egyedi tájérték megnevezése: Bodor Kereszt

Típusa: 1.1.1.3.

Pontos helyszín: Gamás Fő utca

Helyrajzi szám:

EOV-koordináta: X: 551579 Y:143482

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: A keresztet Bátori Istvánné Isten Dicsőségére emeltette 1869-ben. A nevét a későbbi utódokról nevezték el a falubeliek.

Kor, keletkezés időpontja: 1869.

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van. A festék itt-ott megkopott, de az elenyésző

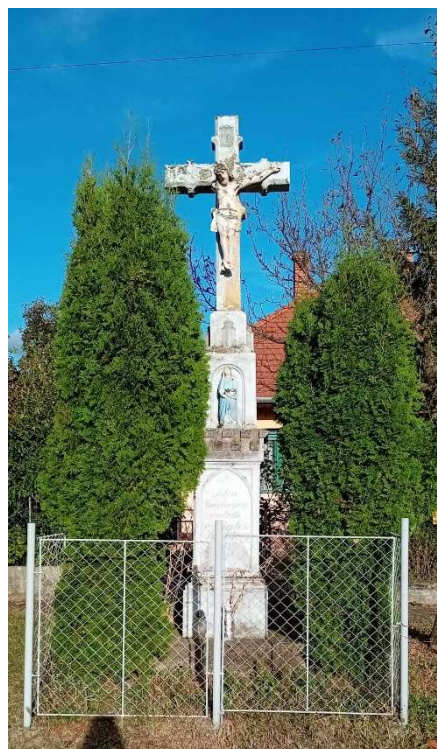
Az Önkormányzat állásfoglalása: az állító család leszármazottjai rendszeresen karbantartják

Szükséges intézkedés: nincs, illetve nem nélkülözhetetlen

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-17

Az egyedi tájérték megnevezése: Jazvinai kereszt

Típusa: 1.1.1.3.

Pontos helyszín: Gamás, falutábla

Helyrajzi szám: Gamás 463/2

EOV-koordináta: X:551929 Y:142840

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: A keresztet Jazvinapusztán Lubics Árpád (1990-2003) egykori plébános segítségével állíttatták. Az R67-es út építésekor el kellett szállítani. A kereszt jelenleg Gamás falutáblájánál található, az út szélén. Az alapkövében egy áldás olvasható. „A békeesség útján vezessen az Isten. Utitársunk az Őrangyal legyen, hogy békeességben, örömben érkezhessünk otthonunkba.”

Kor, keletkezés időpontja: 1995

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van.

Az Önkormányzat állásfoglalása: Az elvárásoknak megfelelően van tartva, rendszeresen karbantartja.

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Oláh Ágota, Gamás Község Önkormányzata

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-18

Az egyedi tájérték megnevezése: Gyurgyalag fészektelep

Típusa: 2.2.2.3.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta régi postaút

Helyrajzi szám: Gamás 079

EOV-koordináta: X:553506 Y:140761

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: A Vadépusztáról Gamásra vezető régi postai út két oldalán található gyurgyalag (*Merops apiaster*) fészektelep. Nyaranta közel száz egyedből álló populáció fészkel a partoldalban. Felsőmocsolád, Vadépuszta, Gamás és Vitya településeket összekötő postai út volt. Amely egyben a katonaság hadi útként is szolgált. Hivatalos térképen jelölve.

Kor, keletkezés időpontja: ismeretlen

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van, de ki vannak téve a természet erejének. Erózió veszély.

Az Önkormányzat állásfoglalása: A régi postai útvonalat az önkormányzat az elvárásoknak megfelelően tartja, rendszeres karbantartás.

Szükséges intézkedés: Erózió elleni védelem.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh István

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-19

Az egyedi tájérték megnevezése:
Vágóhíd

Típusa: 1.1.4.

Pontos helyszín: Gamás kövesút mellett

Helyrajzi szám: Gamás 06/4

EOV-koordináta: X:552471 Y: 142734

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: A vágóhíd a TSZ idejében üzemelt. Ma már használaton kívül van. Felújításra szorul. Gamáson a lakosság egyik fő jövedelmét a sertéshízlalás, szarvasmarha nevelés és hidegvérű csikók tenyésztése jelentette. Ezeket az állatokat a helyi vágóhídon vágták le.

Kor, keletkezés időpontja:

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Az épület jó állapotban van, ép, a problémát a környezetében lévő cserjék és kúszó növények jelentik.

Az Önkormányzat állásfoglalása: felújításra szorul

Szükséges intézkedés: Növényzet ritkítás.

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella, Gamás Község Önkormányzata

Adatfelvétel időpontja: 2023 szeptember

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-20

Az egyedi tájérték megnevezése: Régi erdészház

Típusa: 1.1.3.1.

Pontos helyszín: Gamás-Vadépuszta 22.

Helyrajzi szám:

EOV-koordináta: X: 554411 Y: 140404

Tulajdonos: Magántulajdon

Kezelő: Lévai Ferenc

Főbb jellemzők: Az erdészház Vadépusztán található. Vadépuszta erdészeti területén hatalmas csemete ültetvény volt, amelyben sok növényápoló dolgozott. Ezért volt itt erdészház. A vadépusztai területi erdészek hivatali épülete, szállása és családi lakhelye volt. Az utolsó erdész: Barabás Ferenc. Manapság az épület családi házként használják.

Kor, keletkezés időpontja: 1800-as évek

Állapot minősítése, veszélyeztettség: nincs veszélyeztetve

A Tulajdonos állásfoglalása: megfelelő állapotban van

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-21

Az egyedi tájérték megnevezése: Szökendy kereszt

Típusa: 1.1.1.3.

Pontos helyszín: Gamás, Széchenyi utca 3

Helyrajzi szám: Gamás 447/4

EOV-koordináta: X: 551731 Y: 142866

Tulajdonos: Magántulajdon

Kezelő: Meczger Róbert

Főbb jellemzők: A keresztet 1937-ben Isten Dicsőségére állíttatta Szökendy Ferenc és neje Miseta Mária.

Kor, keletkezés időpontja: 1937

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van.

A Tulajdonos állásfoglalása: megfelelően karbantartja

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település neve: Gamás

Jelzet vagy sorszám: G-22

Az egyedi tájérték megnevezése: II. világháborús emlékfal

Típusa: 1.1.4.1.

Pontos helyszín: Gamás, az iskolához közeli kis tér, régi cukrászda mellett.

Helyrajzi szám: Gamás 153

EOV-koordináta: X: 551566 Y: 142468

Tulajdonos: Gamás Község Önkormányzata

Kezelő: Gamás Község Önkormányzata

Főbb jellemzők: Az emlékfal a II. világháború emlékére lett állíttatva. A második világháborúban elesett gamási katonák névsora. Az első világháborús emlékmű hátoldalára volt felrakva, egy kőtáblára belevésve. 2017-ben saját falat kapott.

Kor, keletkezés időpontja: 2017

Állapot minősítése, veszélyeztettség: Megfelelő állapotban van.

Az Önkormányzat állásfoglalása: rendszeres karbantartás

Szükséges intézkedés: nincs

Adatfelvevő: Németh Stella

Adatforrás: Németh Stella

Adatfelvétel időpontja: 2023

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: NÉMETH STELLA
A Hallgató Neptun kódja: XR3QHD
A dolgozat címe: GAHÁS EGYEDI TÁJÉRTÉKEI VEK KATASZTEREZÉSE
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: NÖVÉNYTERMESZTÉSI - TUDOMÁNYOK INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: AGRONÓMIAI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védelmet követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: KAPCSVÁR év 2023. 10. hó 27. nap

Németh Stella
Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

NÉMETH STELLA (név) (hallgató Neptun azonosítója: XR3QHD)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Kaposvár év 2023.10 hó 27 nap

belső konzulens